

Tartu Ülikool  
Sotsiaalteaduste valdkond  
Haridusteaduste instituut  
Kasvatusteaduste õppekava

Anu Liiv

PIKAPÄEVARÜHMA ÕPETAJATE ARVAMUSED SEoses  
PIKAPÄEVARÜHMA OTSTARBE, TÖÖ JA AREGUVÕIMALUSTEGA

magistritöö

Juhendaja: Jüri Ginter, kn

Läbiv teema: Pikapäevarühma õpetajate arvamused

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Jüri Ginter, kn

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsemiskomisjoni esimees: Kristi Kõiv (dotsent, PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

## **Resümee**

### **Pikapäevarühma õpetajate arvamused seoses pikapäevarühma otstarbe, töö ja arenguvõimalustega**

Pikapäevarühma tegevusi ja otstarvet on Eestis vähe uuritud, tekkinud on mitmeid eriarvamusi mida pikapäevarühma all mõeldakse ning mis tegevusi seal tehakse. Sellest tulenevalt on uurimuse eesmärgiks välja selgitada pikapäevarühma õpetajate arvamused seoses pikapäevarühma otstarbe, pakutavate tegevuste, pikapäevarühma tööd mõjutavate tegurite ja arenguvõimalustega. Andmeid koguti avatud küsimustega küsimustikuga 11 ning poolstruktureeritud intervjuudega kaheksalt õpetajalt. Andmeid analüüsiti, kasutades kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Õpetajate arvates on pikapäevarühm toeks esimese klassi lastele (kooliellu sisseelamisel) ja õpiraskustes lastele ning selle olemasolu tõstab kooli mainet. Mitmed õpetajad ei poolda üleorganiseerimist, kuid mainivad liikumistegevuse suurendamise olulisust. Pikapäevarühma tööd mõjutavad õpetaja oskused ja sisemised dilemmad.

Pikapäevarühma kvaliteedi tõstmiseks peeti oluliseks oskuste täiendamist erivajadustega lastega tegutsemisel, rühma suuruse vähendamist 15 lapseni õpetaja kohta ning kahe õpetaja (õppimisel abistaja ja mängulise tegevuse pakkuja) paralleelset tegutsemist.

**Märksõnad:** pikapäevarühma otstarve, pikapäevarühma tegevused, pikapäevarühma mõjutegurid, pikapäevarühma arenguvõimalused

## **Abstract**

### **After School teachers' opinions about after school function, work and development possibilities**

There has been little research in Estonia on the subject of after school activities and their purpose. Furthermore, the understanding of the purpose and nature of the after school activities differs widely. Therefore, the purpose of this theses is to figure out the opinion of Estonian-speaking public schools' activity teachers regarding the purpose and nature of the after school activities, the factors that affect these activities and the development possibilities. The data was collected from 19 teachers by electronic open-ended questionnaires (11 respondents) and semi-structured interviews (8 respondents). The collected data was analyzed using qualitative inductive content analysis.

The respondents assumed that the after school activities support first grade students' development, enrich the education of the students with learning difficulties, as well as raise the reputation of the school. Several teachers didn't support the possible over-organizing but, nevertheless, stressed the importance of increasing the children's physical activity. Teachers' skills and group dynamics were mentioned as the factors that affect the after school activities the most.

Continued education on working with children with special needs, decreasing the group size to 15 children per teacher and having two teachers work simultaneously (a curriculum teacher and a playful activity teacher) were considered important factors to increase the quality of the after school activities.

**Keywords:** purpose of after school activities, after school care activities, affecting factors of after school care, after school care development possibilities

## Sisukord

Resümee .....	2
Abstract .....	3
Sissejuhatus .....	6
Töös kasutatavad mõisted ja lühendid .....	8
1. Pikapäevarühma tegevus .....	8
1.1 Pikapäevarühma otstarve.....	8
1.3 Eesti uurimused seoses pikapäevarühma tegevusega.....	13
1.5 Eesti pikapäevarühma õpetaja ja pikapäevarühmas pakutavad tegevused.....	16
2. Uurimuse metoodika .....	17
2.1 Uurimisstrateegia .....	17
2.2 Valimi kirjeldus.....	17
2.3 Andmekogumismeetodid .....	19
2.4 Andmeanalüüs .....	21
3. Tulemused .....	24
3. 1 Pikapäevarühma otstarve.....	24
4. Arutelu.....	36
4.1 Pikapäevarühma otstarve.....	36
4.2 Pikapäevarühmas pakutavad tegevused .....	38
4.3 Pikapäevarühma mõjutegurid.....	41
4.4 Pikapäevarühma õpetajate muudatusettepanekud pikapäevarühma kvaliteedi tõstmiseks .....	43
4.5 Uurimistöö piirangud ja praktiline väärtus.....	45
Tänu sõnad .....	47
Autorsuse kinnitus.....	47
Kasutatud kirjandus.....	48
Lisad.....	55

Lisa 1. Avatud küsimustega küsimustik.....	55
Lisa 2. Informeeriv kiri .....	58
Lisa 3. Väljavõte koodiraamatust.....	59
Lisa 4. Väljavõte kodeerimisest QCMap programmiga .....	60
Lisa 5. Väljavõte uurimispäevikust.....	61

## Sissejuhatus

Tulenevalt lapse koolipäeva ja vanemate tööpäeva erinevast pikkusest on vanemate jaoks vajalik sobivate lastehoiu võimaluste olemasolu pärast koolitundide lõppu (Riiklike perepoliitiliste ..., 2009). Ühe valikuna saavad vanemad saata lapse pikapäevarühma, mille kasutamise võimalus on EHIS-e andmetel 2015/2016. õppeaasta seisuga olemas 55% Eesti üldhariduskoolidest (Laanoja, 2016).

Enamjaolt on pikapäevarühma tegevus suunatud algklasside lastele (Riiklike perepoliitiliste..., 2009), kunagine haridusminister Mailis Reps (2010) on öelnud, et tema meelest on arusaam pikapäevarühmast pinnapealne ning tihti võetakse seda kui äraolemise kohta, kus laps saab küll kaitstult aega veeta ja natuke mängida, kuid kus puudub süsteemne lähenemine. Padrik (2011) lisab, et pikapäevarühma tegevuse kohta on tekkinud mitmeid eriarvamusi ning hetkel on ebaselge, mis eesmärk pikapäevarühmal on ja milliseid tegevusi seal tehakse või peaks tehtama.

Ühelt poolt tuuakse välja, et pikapäevarühmas pakutakse põhikooli õpilastele järelevalvet ning pedagoogilist juhendamist ja suunamist õppest vaba aja sisustamisel, koduste õpiülesannete täitmisel, huvitegevuses ning huvide arendamisel (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010, § 38 p 1), teisalt lisavad mitmed allikad (Durlak & Weissberg, 2007; Lapse Huvikaitse Koja tagasiside..., 2010; Pakosta, 2010), et pikapäevarühmas arendatakse laste sotsiaalseid oskusi. Kolmandaks rõhutatakse pikapäevarühma ennetuslikku funktsiooni (Lapse Huvikaitse Koja tagasiside..., 2010) ning tuuakse välja, et pikapäevarühma suunamist võib kasutada koolikorraldusliku mõjutusvahendina (Alaealiste mõjutusvahendite seadus, 1998 § 4 lg 2) ja tugimeetmena, suunates sinna raskustes või hariduslike erivajadustega õpilasi (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010 § 58 lg 3).

Sotsiaalkomisjoni raportis pikapäevarühma ja kooli riikliku õppekava väliste või sellega seotud tegevuste korraldusest (Pakosta, 2010) (edaspidi Pikapäevarühma raport) tuuakse välja mure pikapäevarühmade erineva sisulise kvaliteedi ja pakutavate tegevuste mõningase ühekülgsuse pärast ning pikapäevarühma õpetajate ebapiisava ettevalmistuse pärast tegelemaks erivajadustega õpilastega ning pikapäevarühmade kvaliteedi ühtlustamiseks peeti vajalikuks riigipoolset selgemalt sõnastatud pikapäevarühmade minimaalseid kvaliteedinõudeid, sh ka selgelt väljendatud ootusi pikapäevarühma tegevuste suhtes. Ühe olulise pikapäevarühma kvaliteedi mõjutegurina on uurimustes välja toodud pikapäevarühma õpetaja oskused (Cross, Gottfredson, Wilson, Roie, & Connel, 2010) ja see, milliseid

tegevusi õpetajad pikapäevarühmas pakuvad (Durlak, Berger, & Celio, 2009).

Mõned aastat tagasi koostatud Riigikogu sotsiaalkomisjoni raport pikapäevarühma ja kooli riikliku õppekava väliste või sellega seotud tegevuste korraldusest (Pakosta, 2010) uuris küll pikapäevarühmi ja nende tegutsemist, kuid jättis kõrvale ühe väga olulise lüli – pikapäevarühma õpetajate arvamuse. Kuna pikapäevarühma tööd mõjutab kõige vahetumalt just pikapäevarühma õpetaja ja tema suhtumine oma töösse, on oluline uurida pikapäevarühmaga seotud aspekte, sh pakutavaid tegevusi ja pikapäevarühma arenguvõimalusi pikapäevarühma õpetajate arvamuse kaudu.

Käesoleva magistritöö *uurimisprobleem* tuleneb lisaks eelpool väljatoodud asjaoludele ka sellest, et pikapäevarühma tegevust, tööga seotud kitsaskohti ja arenguvõimalusi on Eestis vähe uuritud ning pikapäevarühma otstarve ja seal pakutavad tegevused on ebaselged. Eelnenule toetudes ongi antud magistritöö *uurimisprobleemiks* see, kuidas tajuvad pikapäevarühma õpetajad pikapäevarühma olukorda Eestis.

Olles ise pikapäevarühma õpetaja rollis, peab töö autor ametialaseks arenemiseks ja oma töö efektiivsemaks organiseerimiseks oluliseks saada selgust, kuidas teised pikapäevarühma õpetajad tegutsevad, mida peavad nad pikapäevarühma juures oluliseks, milliseid tegevusi nad lastele pakuvad, mis nende tööd kõige enam mõjutab ja mida nad muudaksid, et pikapäevarühmade tegevust arendada ja seeläbi teenuse kvaliteeti tõsta. Pikapäevarühma tööd puudutavaid raskusi ja hästi toimivaid meetodeid teades saavad teised õpetajad ja koolid oma pikapäevarühma süsteeme parendada ja toimivatest praktikatest õppida.

Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada eestikeelsete tavakoolide pikapäevarühma õpetajate arvamused seoses pikapäevarühma otstarbe, seal pakutavate tegevuste, pikapäevarühma tööd mõjutavate tegurite ja arenguvõimalustega. Magistritöö eesmärgi täitmiseks sõnastati järgmised uurimisküsimused:

- milline on pikapäevarühma õpetajate arvates pikapäevarühma otstarve;
- missuguseid enda poolt pikapäevarühmas pakutavaid tegevusi pikapäevarühma õpetajad välja toovad;
- mis mõjutab pikapäevarühma õpetajate arvates pikapäevarühma tööd;
- millised on pikapäevarühma õpetajate muudatusettepanekud pikapäevarühma kvaliteedi tõstmiseks?

Magistritöö koosneb kolmest osast. Töö esimene osa on teoreetiline, andes ülevaate pikapäevarühma tegevusest mujal maailmas ja Eestis, tuues välja Eesti pikapäevarühma tööd mõjutavad regulatsioonid ning keskendudes pikapäevarühmas pakutavatele tegevustele laiemalt. Magistritöö teises peatükis antakse ülevaade metoodikast, valimi koostamisest, andmekogumis- ja analüüsimismeetoditest ning uurimuse protseduurist. Kolmandas peatükis esitletakse saadud tulemusi ning neljandas peatükis arutletakse saadud tulemuste üle.

### **Töös kasutatavad mõisted ja lühendid**

**HTM** – Haridus- ja Teadusministeerium

**PGS** – Põhikooli-ja gümnaasiumiseadus

**Pikapäevarühm** – õppekava toetav õppekava väline tegevus põhiharidust omandavatele õpilastele, mille raames pakutakse järelevalvet ning pedagoogilist juhendamist ja suunamist õppest vaba aja sisustamisel, koduste õpiülesannete täitmisel, huvitegevuses ning huvide arendamisel (PGS, 2010 §38 lg 1) ning mille töö planeerimisel ja korraldamisel lähtutakse hoolekogu ettepanekutest, õpilaste turvalisuse ja tervisekaitse nõuetest, kooli õppe- ja kasvatustegevuse üldistest eesmärkidest, pikapäevarühma õpilaste vanuselistest ja individuaalsetest iseärasustest, nende kodustest tingimustest ning vanemate ja õpilaste põhjendatud soovide, samuti transpordivõimalustest (PGS, 2010 §38 lg 2).

**Pikapäevarühma õpetaja** – Pikapäevarühma õpetajana on käesolevas töös käsitletud inimest, kes valmistab ette ja viib läbi pikapäevarühmas toimuvaid tegevusi. Antud töös käsitletakse pikapäevarühma õpetajat ja pikapäevarühma kasvatajat sünonüümidenä, kuna ka erinevad koolid kasutavad mõlemat mõistet läbisegi.

**PRÕK** – Põhikooli riiklik õppekava.

## **1. Pikapäevarühma tegevus**

### **1.1 Pikapäevarühma otstarve**

Erinevates riikides on pikapäevarühmadel erinev tähendus, eesmärgid ning rahastamissüsteem, seega ei ole õige võrrelda riike üks ühele, samas annab erinevate maade pikapäevarühmade võrdlemine olulist infot ja mõtlemisainet. Ei ole olemas tüüpilisi pikapäevarühma programme, rühmadel on erinev struktuur, mis sõltub suuresti rahastusest, õpetajatest ja kohaliku kogukonna vajadustest (Durlak, Berger, & Celio, 2009).

Aastatel 2007 ja 2008 toetas Eesti riik „Pikapäevkoolide projekti“, mille eesmärk oli



võimaldada õpilastele senisest suuremat valikuvõimalust huvitegevuseks ning pikendada laste järelevalvet ja juhendatud tegevusega sisustatud aega kuni vanemate tööpäeva lõpuni (kella kuue-seitsmeni õhtul) ning mille kaudu sai 2007. aastal rahastust 54 kooli ning 2008. aastal 59 kooli. Aastal 2009 antud projekti enam ei jätkatud (Pakosta, 2010).

Ameerika Ühendriikides on pikapäevarühma süsteem mitmekülgne, pakkudes täiskasvanu järelevalve või suunamise all kooliealistele noortele, vanuses 5–18 aastat, arendavat tegevust. Tihti on pakutavad programmid keskendunud ühe kindla või mitme eri valdkonnaga seotud tegevuste pakkumisele, olles suunitletud näiteks akadeemilise ja kognitiivse arengu aspektile, sotsiaalse ja individuaalse arengu aspektile, sh sotsiaalsete oskuste treenimisele või näiteks kodanikukasvatusele. Pikapäevarühmade eesmärgiks on pakkuda lastele turvalist ja toetavat alternatiivi omapäi olekule ning paljud programmid pakuvad tegevust lisaks tavapärasele koolinädalale ka suvel või nädalavahetustel. Mõned programmid toetavad ja kaasavad ka lapsevanemaid, korraldades neile nt keeletunde (Durlak, Berger, & Celio, 2009). Hirsch, Mekinda ja Stawicki (2010) peavad pikapäevarühma tegevust oluliseks eelkõige sellepärast, et see hoiab lapsed eemal tänavalt ajal, mil kuritegevust on Californias kõige enam (ajavahemikul 15.00–18.00), pakub tuge nii lapsevanematele, koolile kui ka lastele, kellel on võimalus saada tugiisikult abi, ning pikapäevarühma tegevus võimaldab lastel teha asju, mis neile endale meeldib.

Ameerika Ühendriikides on enamikes osariikides maksimum laste arv rühmas 25–29 last. Osariigid võivad ise grupi suuruse maksimumi paika panna ning paljud osariigid ei määratle seda üldse. 19 osariigis on keskmiselt 17 last ühe õpetaja kohta, 24 osariigis on 14 last ühe õpetaja kohta. Tihti sõltub laste arv vanusest. Mida vanemad lapsed, seda rohkem lapsi ühe õpetaja kohta olla võib (Promoting Quality in Afterschool..., 2006).

Soomes (National Framework for ..., 2011) ja Ameerika Ühendriikides (Durlak, Berger, & Celio, 2009) on pikapäevarühma eesmärk eelkõige toetada laste kasvamist ja arengut. Nii Soomes (National Framework for..., 2011), Rootsis (Önnelike pikapäevarühmas, 2010), kui ka Ameerika Ühendriikides (Durlak, Berger, & Celio, 2009) on pikapäevarühma eesmärgina lisaks turvalise keskkonna pakkumisele toodud välja ka sotsiaalsete oskuste arendamise olulisus. Eesti pikapäevarühma eesmärgiks on PGSi (2010) §38 järgi pakkuda lastele järelevalvet ning pedagoogilist juhendamist ja suunamist õppest vaba aja sisustamisel, koduste õpiülesannete täitmisel, huvitegevuses ning huvide arendamisel. Sotsiaalsete oskuste arendamise olulisust välja ei tooda, samas toovad selle pikapäevarühma eesmärgina esile siiski mitmed Eesti koolid, näiteks Tallinna Ühisgümnaasium (Pikapäevarühma eesmärgid (s.a), Pelgulinna Gümnaasium

(Pikapäevarühma töökorraldus ja ..., 2012) ja Laeva Põhikool (Laeva Põhikooli Pikapäevarühma ..., 2008). Soomes rõhutatakse pikapäevarühma tegevuse eesmärgina veel ka laste iseseisvuse arengut, eetilisele kasvamisele kaasa aitamist ning pikapäevarühma tegevust pakutakse igapäevaselt 3–4 tundi päevas (National Framework for ..., 2011).

Pärast koolitundide lõppu toimuvatel tegevustel, mida Eestis nimetatakse eelkõige pikapäevarühmaks või mõnel pool ka pikapäevakooliks või pikapäevaringiks, on Eesti koolides vana traditsioon, erinedes oma vormides kooliti ja piirkonniti (Pakosta, 2010). Ilves ja Altjõe (2012) on välja toonud, et ühe ideaalse kooli ülesanne on korraldada lapse elu terve päeva vältel, pakkudes lisaks huviringidele ja treeningutele ka kasvatajaga pikapäevarühmi, et töötav lapsevanem ei peaks kiirustama lapsi trenni või huvikooli vedama või muretsema, kuhu kaubanduskeskusesse või bussijaama laps täna aega viitma läheb. PRÕKi järgi on põhihariduse alusväärtuseks toetada võrdsel määral õpilase füüsilist, vaimset, sotsiaalset, emotsionaalset ja kõlbelist arengut ning kujundada väärtushoiakuid ja -hinnanguid, mis on isikliku õnneliku elu ja ühiskonna eduka koostoomimise aluseks (PRÕK, 2011, § 2 lg 1–2). Kuna pikapäevarühma tegevus on üks osa kooli õppekava toetavast tegevusest (PGS, 2010, §25 lg 6) peaks ka pikapäevarühma eesmärgiks olema õpilaste mitmekülgse arengu toetamine. Pikapäevarühma programmid peaksid pakkuma teadlikult eakohaseid arendavaid tegevusi, suurendades seega pikapäevarühmadest saadavat kasu (Eccles, 1999), pidades meeles, et pikapäevarühmas on tihti koos erinevas vanuses lapsed ning oluline on koostegutsemise ergutamine (Pakosta, 2010). Pikapäevarühmas on oluline pakkuda tasakaalustatult nii aktiivseid kui ka passiivseid tegevusi, väärtustades laste omaalgatust, nende endi soove ajaveetmise osas, pidades oluliseks iseseisvuse arendamist ja grupitööde organiseerimise oskust, ning valmistada neid ette ka oma mõtteid ise ellu viima. Algklasside lastele on pikapäevarühmas oluline pakkuda täiskasvanute järelevalvet ohutuse tagamiseks, tervislike eluviiside harrastamist ning ka kooli ja isikliku arenguga seotud eesmärkide täitmist, samas kui vanemates põhikooli vanuseastmetes seonduvad pikapäevategevused juba rohkem huviharidusega ja/või õpiabiteenustega (Pakosta, 2010).

Võrreldes Eesti pikapäevasüsteemi eelpool väljatoodud süsteemidega, võib tõdeda, et meil on veel palju arenguruumi. Samas on Eestis viimastel aastatel üha enam hakanud levima Saksamaalt alguse saanud kogupäevakooli mudel, mis oma olemuselt on edasiarendatud pikapäevarühm, pakkudes lastele organiseeritud tegevust ning vastates paremini kaasaegsele infrastruktuurile ja tänapäeva perekonna vajadusele (Koolinoorsootöö näited ..., 2012) ning sidudes omavahel üheks tunnivälise tegevuse süsteemiks huvitegevuse, pikapäevarühma,

õpiabi ning avatud noorsootöö, luues noortele koha, kus nad saavad nii koos teistega kui ka individuaalselt oma vaba aega sisustada (Kosk, 2012).

## ***1.2 Uurimused seoses pikapäevarühma tegevusega***

Pikapäevarühma tegevust on maailmas uuritud mitmest eri vaatepunktist lähtuvalt ning suurt rõhku on varasemad uuringud pannud pikapäevarühma mõju uurimisele. On leitud, et pikapäevarühma programmid mõjutavad laste akadeemilist võimekust, eriti nendel lastel puhul kes on vajavad õppimises abi, (Lauer et al, 2006) ning programmid, mis on keskendunud sotsiaalsete oskuste arendamisele, mõjuvad soodsalt laste enesehinnangule, käitumisele ja õpiedukusele (Durlak, Berger, & Celio, 2009) ning mõjutavad positiivses suunas nii enesekontrolli taset kui ka suurendavad heatahtlikku suhtumist kooli. (Durlak & Weissberg, 2007). Pikapäevarühmas osalenud pürgivad suurema tõenäosusega edasi kolledžisse kui need, kes ei osale, ning pikapäevarühmas osalejad on aktiivsemad osalema ka muudes huviringides ja treeningutes (Zief, Lauver, & Maynard, 2006). Kahne, et al. (2001) tehtud uuringus, milles hinnati pikapäevarühma programmi mõju laste arengule, tõid lapsed ise välja, et neid toetatakse rohkem pikapäevarühmas kui koolis ning nad eelistavad pikapäevarühma koolile.

Teise suurema valdkonnana on uurimused keskendunud pikapäevarühma kvaliteedi aspektile eesmärgiga välja selgitada ja aru saada, mis mõjutab pikapäevarühmade kvaliteeti.

Mitmed uurijad (Birmingham, Pechman, Russel, & Mielke, 2005; Cross et al., 2010; Lee, Yang & Lin, 2012) on toonud välja, et pikapäevarühma edukust mõjutab suures osas pikapäevarühma õpetaja väljaõpe. Toimiva pikapäevarühma eelduseks on pikapäevarühma õpetaja tähelepanelikkus ja oskust vanematele individuaalselt läheneda, neid informeerida (Birmingham et al., 2005) ning kaasata neid oma tegevusse hoides neid kursis pikapäevarühmas toimuvaga (Durlak, Berger, & Celio, 2009). Hästi koolitatud pikapäevarühma õpetaja on oskuslikum, pakkudes paremat teenust ning suutes luua teadlikumalt positiivset õhkkonda (Cross et al., 2010), osates Mahoney, Levina ja Hinga (2010) arvates paremini mõjutada ka laste akadeemilisi teadmisi ning sotsiaalset, emotsionaalset ja füüsilist heaolu. Toimiva pikapäevarühma juurde kuulub ka õpetajate võimalus kogemusi jagada ja oma tegevuse üle reflekteerida Durlak, Berger ja Celio (2009).

Lisaks tuuakse eduka pikapäevarühma eeldusena välja pikapäevarühma õpetajate ja laste häid omavahelisi suhteid (Birmingham et al, 2005; Wong, 2008), head finantsilist toetust pikapäevarühma tegevusele ning laste võimalus omandada uusi oskusi läbi erinevate

projektide ja huviringide (Brimingham et al., 2005). Durlak, Mahoney, Bohnert ja Parente (2010) tõid välja, et seda, kui meelsasti lapsed pikapäevarühmas osalevad, mõjutavad nii laste vanus, sugu, sotsiaalne identiteet kui ka suhted vanemate, sõprade ning teiste täiskasvanutega, sh pikapäevarühma õpetajaga.

Pikapäevarühma kvaliteedinäitajaks on pikapäevarühma selgelt sõnastatud visioon ja eesmärk, millest lähtuvalt pakutakse sihipäraseid tegevusi ning oluline on noorte kaasamine tegevuste kavandamisse (Wong, 2008). Hästi toimiva pikapäevarühma tegevus lähtub lapsest, pakkudes eakohast tegevust, olles üles ehitatud nii, et lastel oleks piisavalt ettevalmistatud tegevust, kuid samas ka vabadust ise otsustada, mida nad teha soovivad (Durlak, Berger & Celio 2009).

Pikapäevarühma õpetajad ise toovad Zarreti, Skilesi, Wilsoni ja McClintoci (2012) uurimuses välja, et pikapäevarühma tööd ja kvaliteeti mõjutavad lisaks heale väljaõppele ka ruumilised piirangud, ilmastikust tulenevad asjaolud ning nende töös valmistab raskusi distsipliini hoidmine ja koostöö teiste sama kooli vähem motiveeritud pikapäevarühma õpetajatega, kes ei ole nii järjekindlad reeglite osas. Õpetajad tõid esile, et pikapäevarühma tegevuse tulemuslikkusele ja heale sisekliimale mõjub hästi käitumuslike ja eneseanalüüsi oskuste õpetamine läbi mängulise tegevuse. On leitud (Afterschool program..., s.a), et pikapäevarühma tegevust mõjutavad suures osas samad aspektid, mis kooligi: kuidas leida, koolitada ja hoida häid õpetajaid; kuidas kaasata lapsevanemaid; kust leida rahalisi ressursse ning kuidas luua lastele turvaline keskkond, kus õppida ja mängida. Pikapäevarühma tegevuste planeerimist mõjutavad lastest tulenevad asjaolud (rühma suurus, laste sugu, vanus ja käitumine). Kasuks tuleb laste jagamine väiksematesse rühmadesse. Samuti mõjutavad ümbritsevast keskkonnast tulenevad asjaolud (kui palju on ruumi väljas ja sees), õpetaja teadmised ja hoiak oma töö suhtes, ajaline ressurss ja olemasolevad vahendid (Afterschool program..., s.a). Mitmed uurijad (Cornell & Richards, 2010; Holleman, Sundius, & Bruns, 2010; Sheldon, Arbretton, Hopkins, & Grossman, 2010) toovad välja, et üks eduka pikapäevarühma võtmetegur on koostöö nii lapsevanemate, kooli, kogukonna kui ka lähedal olevate asutustega.

Kolmanda valdkonnana on püütud välja töötada erinevaid pikapäevarühma kvaliteedi hindamise skaalasid ja mudeleid (Zhang, Lam, Shmith, Fleming & Connaughton, 2006) eesmärgiga hinnata ja seeläbi võrrelda erinevate pikapäevarühma programmide tõhusust. Kvaliteedi hindamise skaalade väljatöötamise protsessi uurimustel antud töö autor pikemalt ei peatu, kuna need ei ole antud uurimuse kontekstis olulised.

### 1.3 Eesti uurimused seoses pikapäevarühma tegevusega.

Erinevates Eesti uurimustes on välja toodud, et pikapäevarühma tegevus toetab laste õppimist (Altmart, 2013; Kanep, 2008), sh keelelist arengut (Puul, 2013) ning seda saab võimalusel kasutada tugimeetme või mõjutusvahendina (Adamson, 2010; Paal, 2012). Tuuakse välja, et pikapäevarühm on abiks lapsevanematele, kes on päeval hõivatud töökohustuste täitmisega (Keskel, Kerme, & Salla, 2010) ning selle olemasolu võib osutada lapsevanemate jaoks oluliseks koolivalikut mõjutavaks teguriks, pakkudes lastele tunnivälise tegevuse võimalust ning olles kohaks, kus laps saab aega parajaks teha (Truverk, 2010). Lisaks on pikapäevarühm üheks koolist väljalangemise ennetamise viisiks (Aasmäe, 2004). Mitmed autorid (Schwartz, 2007; Sutrop, 2007) on toonud välja, et pikapäevarühm on hea võimalus tegelemaks väärtuskavatuslike küsimustega. Töö autor arvab samuti, et pikapäevarühmas on õpetajal rohkem aega lastega erinevatel elulistel teemadel vestelda kui seda on õpetajal koolitunnis. Ühe olulise punktina tuuakse välja, et läbi pikapäevarühma tegevuse saab lisakulusid tegemata suurendada laste füüsilist liikumist (ELi suunised ..., 2008) ning tegeleda mänguliselt ka suuhügieenialase õpetusega, kasutades näiteks suuhügieeni teemalist *memory*-mängu (Lutsar-Jänes, 2013).

Kõige põhjalikum autorile teadaolev Eestis tehtud pikapäevarühma tegevust puudutav allikas on 2010. aastal koostatud raport „Sotsiaalkomisjoni raport pikapäevarühma ja kooli riikliku õppekava väliste või sellega seotud tegevuste korraldusest“, milles poliitik Liisa Pakosta andis ülevaate Eestimaa koolides väljaspool riiklikku õppekava kehtestatud tegevustest, sealhulgas pikapäevarühmade tööst. Raporti koostamiseks saadeti päringud teemakohaste küsimustega erinevatele institutsioonidele ja organisatsioonidele, nagu Haridus- ja Teadusministeeriumile, Eesti Lastevanemate Liidule, Eesti Omavalitsuste Liidule jt. Küsitlusele vastanud rõhutasid üksmeelselt nii pikapäevarühma sotsiaalset kui ka hariduslikku rolli ning pidasid pikapäevarühma tegevust vajalikuks lisaks algklasside lastele kõikides põhikooli astmetes (Pakosta, 2010).

Eelpool väljatoodud uurimused ja artiklid kinnitavad pikapäevarühma vajalikkust ja soodsat mõju laste arengule. Järgmises peatükis toob autor välja regulatsioonid ja määrused, millest Eesti pikapäevarühma tegevus lähtub.

### **1.4 Eesti pikapäevarühma õiguslik regulatsioon**

Pikapäevarühma tegevusi ja tegutsemist mõjutavad mitmed seadused ja määrused, millest nii kooli pidaja kui ka pikapäevarühma kasvatajad peaksid oma tööd tehes lähtuma.

Viimaste aastate jooksul on tehtud pikapäevarühma tööd puudutavates seadustes ja määrustes rida muudatusi, kehtetuks on tunnistatud Pikapäevarühma töökorralduse alused (2000), ära on kaotatud pikapäevarühma õpetaja/kasvataja kvalifikatsiooninõuded (Koolieelse lasteasutuse..., 2002, § 29) ja pikapäevarühma suuruse piirnorm ning pikapäevarühma kohta käivad punktid on liidetud Põhikooli-ja gümnaasiumiseadusele (PGS, 2010, § 38). Ühest küljest on pikapäevarühmade korraldamisele jäetud vabamad käed, teisalt aga võetakse piire vabamaks lastes pikapäevarühma õpetajatelt ära seaduslik toetuspunkt.

Pikapäevarühma tegevust mõjutavad lisaks kehtivale Põhikooli-ja gümnaasiumiseadusele (2010) veel ka Tervisekaitsenõuded kooli päevakavale ja õppekorraldusele (2001); Tervisekaitsenõuded toitlustamisele koolieelses lasteasutuses ja koolis (2008); Kooli õppe- ja kasvatusalastes kohustuslikes dokumentides esitatavad andmed ning dokumentide täitmise ja pidamise kord (2010) ning konkreetse kooli dokumendid (arengukava, põhimäärus, kodukord ja ametijuhend). Alljärgnevalt toob töö autor välja hetkel kehtivad punktid, mis pikapäevarühma töö planeerimist ja pikapäevarühma õpetajat tema töös ja tegevusi planeerides mõjutavad. (*Olulisemad kohad on autori poolt alla joonitud*).

*Pikapäevarühma töökorraldus:*

- Pikapäevarühma päevakavas kavandatakse vahetult pärast õppetundide lõppu vähemalt üks tund õpilase eale vastavat kehaliselt aktiivset tegevust, mida sisustatakse olenevalt ilmastikutingimustest kas õues või ruumis (Tervisekaitsenõuded kooli päevakavale..., 2001, §12 lg1).
- Pikapäevarühmas osalevad õpilased peavad saama koolis täiendava eine või lõunasöögi (Tervisekaitsenõuded kooli päevakavale..., 2001, §12 lg 2; Tervisekaitsenõuded toitlustamisele..., 2008, § 4), ning eine- või lõunasöögi aeg kavandatakse päevakavas nii, et söögikordade vahe oleks 3–4 tundi (Tervisekaitsenõuded kooli päevakavale..., 2001, §12 lg 3).
- Pikapäevarühma töökorralduse kohta annab hinnangu hoolekogu (PGS, 2010, § 73 lg (1<sup>1</sup>) 15).
- Pikapäevarühma töökorralduse ja päevakava kehtestab kooli direktor, määrates seal aja koduste õpiülesannete täitmiseks, puhkuseks vabas õhus ja huvitegevuseks (PGS, 2010 § 38 lg 2). Pikapäevarühma töö planeerimisel ja korraldamisel lähtutakse hoolekogu ettepanekutest, õpilaste turvalisuse ja tervisekaitse nõuetest, kooli õppe- ja kasvatustegevuse üldistest eesmärkidest, pikapäevarühma õpilaste vanuselistest ja

individuaalsetest iseärasustest, nende kodustest tingimustest ning vanemate ja õpilaste põhjendatud soovide, samuti transpordivõimalustest. (PGS, 2010 § 38 lg 2).

*Dokumentatsioon: (Pikapäevarühma õpetaja tööülesanded).* Koolil on kohustus pidada pikapäevarühma päevikut (PGS, 2010, § 70 lg 1 p 7), mida peetakse pikapäevarühma tegevuse kohta ühe õppeaasta vältel ning mida täidab pikapäevarühma kasvataja, märkides üles tegevuse kuupäeva ja sisu, tundide arvu, puudujad ning märkused õpilase klassivälise tegevuses osalemise kohta (ringid, koorilaul, võistlused) (Kooli õppe- ja kasvatusalastes..., 2010, § 20-21).

*Pikapäevarühma suunamine, kui mõjutusvahend: (pikapäevarühma otstarve).*

Pikapäevarühma suunamist kasutatakse nii koolikorraldusliku mõjutusvahendina alaealiste komisjonide poolt põhiharidust omandavatele õpilastele (Alaealise mõjutusvahendite seadus, 1998 § 4 lg 1 p 2) kui ka direktori või tema volitatud koolitöötaja otsusel haridusliku erivajadustega õpilaste tugimeetodina (PGS, 2010, § 48 lg 1). Endine haridusminister Tõnis Lukas on välja toonud, et pikapäevarühma suunamist kui mõjutusvahendit, on kasutatud ühe vähem. 2008. aastal suunas komisjon pikapäevarühma 106 korral, 2009. aastal 59 korral (Lukas, 2010).

*Pikapäevaõpetaja kvalifikatsiooninõuded:* Aastal 2013 kaotas kehtivuse määrus Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded (2002), mille § 29 kohaselt pidi pikapäevarühma kasvatajal olema kas pedagoogiline kõrg- või keskharidus, või muu kõrg- või keskeriharidus ja läbitud 160-tunnine pedagoogikakursus. HTMi koduleheküljel on välja toodud, et pikapäevarühma kasvataja ametisobivuse sisuline hindamine on õppeasutuse pidaja või õppeasutuse direktori pädevuses (Kurm, 2013). Pikapäevarühma kasvataja kvalifikatsiooninõudeid pole määratletud ning pikapäevarühma kasvatajana võib tööle asuda igaüks, kes kooli direktori meelest on sobilik. Seaduses pole määratletud ka pikapäevarühma kasvataja palgamäära.

Endine õiguskantsler Indrek Teder on välja toonud, et tema hinnangul tuleb pikapäevarühma rahastamise korraldus ja õiguslik regulatsioon Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses üheselt mõistetavalt välja tuua. Samuti leiab ta, et seadusest ei nähtu üheselt, mis on pikapäevarühma eesmärk (Padrik, 2011). Uuri ja andmetel jätavad pikapäevarühma tööd reguleerivad õigusaktid hetkel nii koolipidajatele, juhtkonnale kui ka õpetajatele vabamad käed ise otsustamiseks, milliseid tegevusi pakkuda ja kuidas pikapäevarühma tööd täpsemalt planeerida. Samas võib liigne vabadus tekitada arusaamatusi ja lisapingeid ning õpetajad ei tea ka ise, mida nad pikapäevarühmas lastega tegema peaksid

ning millised kriteeriumid on neile ette antud ja kui palju on neil vabadust.

Siinkohal on oluline silmas pidada, et Eesti pikapäevarühma tegevus sõltub suures osas pikapäevarühmale kehtestatud regulatsioonidest, mis ei keskendu niivõrd sotsiaalsete oskuste arendamisele, rõhutades eelkõige pikapäevarühma kui ajasisustamise ja õpiabi kohta.

### ***1.5 Eesti pikapäevarühma õpetaja ja pikapäevarühmas pakutavad tegevused***

Õpilase arengukeskkonna põhikujundajaks koolis on õpetaja, kelle käitumist suunavad tema kasvatus, hoiakud ning tema personaalsed omadused, sh kutsemeisterlikkus. Samuti mõjutab õpilase arengut õpetaja vaade õpilasele ja enese tegevusele õpilase arengu suunajana (Sarv, 2008). Õpetaja väärtushoiakutest ning väärtushinnangutest oleneb nii tema õpimeetodite valik kui ka õpilaste ja kolleegidega suhtlemise viis. Õpetaja kujundab koolikeskkonda pakkudes lisaks huvitavale õpiprotsessile ka positiivseid elamusi ja koolirõõmu (Sarv, 2008). Pikapäevarühma tegevust mõjutab kõige enam just pikapäevarühma õpetaja, kes lähtub pikapäevarühma tegevusi planeerides lisaks õigusaktidele, kooli poolt ettekirjutatud reeglitele ka enda arvamusest ja hoiakutest oma töö suhtes ning teda mõjutavad ka teiste (õpetajate, juhtkonna, lapsevaemate, ühiskonna) ootused. Pikapäevarühma õpetaja on üks osa kooli toetavast tugivõrgustikust (Raave, 2014).

Pikapäevarühma tegevusi pakkudes peab arvestama seda, et vanematele lastele ei pruugi sobida samad lahendused, mis noorematele lastele, ning teatud teemade, nagu õpiabi, kasvatuslikud teemad, sh narkootikumid, seksuaalküsimused jms, käsitlemisel võib olla otstarbekas kaasata tervishoiuspetsialist või muid erialaspetsialiste. Oluline on varuda aega ja võimalusi individuaalseteks vestlusteks ning pöörata tähelepanu ja tunda huvi möödunud koolitundides toimunu vastu. Väiksemate eest hoolitsemine aitab kaasa vanemate laste sotsiaalsete oskuste arengule ning enesekindluse tõusule. Pikapäevarühma kodukord ja ruumikasutus peaksid võtma arvesse laste vanuselisi iseärasusi (vanemad lapsed vajavad rohkem iseseisvust ja liikumisruumi). Arvestada tuleb ka teismee algusega seotud erivajadustega, vanemate laste puhul tuleb pikapäevategevuses tagada sundimatu õhkkond sõpradega suhtlemiseks (Pakosta, 2010). Silmas tuleb pidada ka last sugu. Poistele ei pruugi huvi pakkuda samad tegevused, mis tüdrukutele. Niiberg (2006) toob välja, et poiste liikumisvajadus on märgatavamalt suurem kui tüdrukutel, nad eelistavad ühismänge ning võitlus- ja sõjamängud on poiste kasvamise juures loomulik arenguetapp. Kikas (2005) peab oluliseks juba esimeses kooliastmes õpetada lastele ajaplaneerimist ning tema meelest on algklassides oluline luua lastele tingimused ja võimalused mitmesugusteks mängudeks, nagu rollimängud, milles olulisel kohal on suhtlemine, ning teiste inimeste soovide ja vajadustega



arvestamine, erinevad liikumismängud ning konstruktori- ja legomängud, mis arendavad mõtlemist, kuna mängu kaudu areneb laps iseenesest ning mängul on eriline osa lapse emotsionaalses arengus. Leppik (2000) toob välja, et laste vanemaks saades muutuvad olulisteks lauamängud.

## **2. Uurimuse metoodika**

### **2.1 Uurimisstrateegia**

Uurimuse läbiviimisel kasutati kvalitatiivset uurimisstrateegiat, mis Õunapuu (2014) järgi on sobilik inimeste arusaamade ja hinnangute uurimiseks, andes Laheranna (2008) järgi uuritavatele võimaluse vabamalt oma ideid ja mõtteid väljendada. Kuna uurimuse eesmärk välja selgitada eestikeelsete tavakoolide pikapäevarühma õpetajate arvamused seoses pikapäevarühma otstarbe, seal pakutavate tegevuste, pikapäevarühma tööd mõjutavate tegurite ja arenguvõimalustega ning antud teemat ei ole varem uuritud, siis leiab uurija, et kvalitatiivne lähenemine õigustab ennast.

### **2.2 Valimi kirjeldus**

Kuna Flick (2007) ning Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2005) toovad välja, et üks kvalitatiivse uurimuse tüüpiline joon on uurimisobjekti eesmärgipärane valimine, mitte juhusliku valimi moodustamine, kaasati valimisse isikud, kellel on töö eesmärgist lähtuvalt uuritava teema kohta kõige rohkem informatsiooni (Patton, 2002) ning kes vastasid kindlatele kriteeriumitele (Õunapuu, 2014).

Kriteeriumiks seadis uurija õpetajate töötamise tavakoolis, kuna erikoolide pikapäevarühmade süsteemid on teistsugused ja vajavad tihti spetsialiste, kes tegelevad õpilaste erivajadustega (kehapuue, vaimupuue, meelepuue vms). Valimi koostamisel lähtuti kättesaadavuse, leitavuse ja uuritavate koostöövalmiduse põhimõttest (Õunapuu, 2014) nii, et kõik valimisse kuuluvad uuritavad olid erinevate Eesti eestikeelsete tavakoolide pikapäevarühma õpetajad, kelle kontaktandmed oli kättesaadavad kooli koduleheküljelt.

Andemete kogumine toimus kahes etapis. Esmalt viidi läbi avatud küsimustega elektrooniline küsimustik ( lisa 1), millele vastamiseks valis uurija esialgu viiest Eesti suurimast maakonnast kaks pikapäevarühma õpetajat, kelle kontaktandmed olid kooli koduleheküljel olemas ning kellest üks oli maakooli ja teine linnakooli õpetaja. Eesti Statistikaameti kodulehekülje andmetel on Eesti suurimad maakonnad rahvaarvu poolest

Harju maakond, Ida-Viru maakond, Lääne-Viru maakond, Tartu maakond ja Pärnu maakond (Eesti statistika, 2012). Seejärel valis uurija ülejäänud kümnest maakonnast kordamööda kas ühe maakooli või ühe linnakooli õpetaja, kelle kontaktandmed olid kooli koduleheküljel olemas, kogudes kokku kahekümne pikapäevarühma õpetaja kontaktid, eeldusel, et kõik ei pruugi olla kriteeriumitele vastavad õpetajad ning kõik ei soovi küsimustiku täitmisel osaleda. Avatud küsimustega küsimustikule vastajate valiku kriteeriumiks oli lisaks tavakoolis töötamisele ka töötamine pikapäevarühmas vähemalt kolmel päeval nädalas, kuna uurija arvates omavad kolmel päeval nädalas pikapäevarühmas töötavad õpetajad pikapäevarühma toimimisest paremat ülevaadet. Hiljem muutis uurija oma seisukohta ning leidis, et ka ühel päeval nädalas pikapäevarühmas töötaval õpetajal on välja kujunenud oma arusaam pikapäevarühma otstarbest ja oma tööst.

Teises etapis kogus uurija andmeid intervjuudega, milles osalejate kriteeriumiks jäi töötamine tavakooli pikapäevarühma õpetajana. Mitmekülgsema info ja kirjelduste saamiseks kuulusid valimisse erinevatest maakondadest erineva tööstaažiga nii maa- kui ka linnakoolide õpetajad.

Valimi suuruse määratlemisel võttis autor aluseks Marshalli (1996) öeldu, et kvalitatiivsete andmete puhul on valimi suurus sobiv siis, kui selle abil saab anda adekvaatsed vastused uurimisküsimusele, ning kui ei lisandu enam uusi kategooriaid, teemasid või seletusi. Mitchell (2001) lisab, et kvalitatiivse uurimuse valimi suuruse määratlemisel on oluline rikkaliku informatsiooni saamine ning Miller, Mont, Maitland, Altman ja Madans (2011) toovad välja, et kuna kvalitatiivse uurimuse eesmärk on indiviididest ja nende kogemusest pildi saamine, õigustab end väikese valimi kasutamine.

Magistritöö valimi moodustasid 19 Eesti eestikeelse statsionaarse õppega üldharidust andva tavakooli pikapäevarühma õpetajat, kellest 10 olid erinevate maakoolide õpetajad ja 9 olid erinevate linnakoolide õpetajad. Vastanutest 11 vastasid avatud küsimustega küsimustikule ning kaheksa inimesega viidi läbi intervjuu. Küsitlusele vastanutest üks oli mees ja 18 naised. Vastanute tööstaaž pikapäevarühma õpetajana jäi vahemikku pool aastat kuni 32 aastat. Vastanutest 12 töötasid lisaks pikapäevarühma õpetaja tööle aineõpetaja- või klassiõpetajana, üks asendusõpetajana, üks eripedagoogina, kaks olid pensionärid ning kaks töötasid ainult pikapäevarühma õpetajana. Vastanud pikapäevarühma õpetajatest 15 töötavad algklasside lastest moodustatud pikapäevarühmas, üks õpetaja töötab 4.–5. klassi lastest, kaks 1.–6. klassi lastest ja üks 1.–9. klassi lastest moodustatud pikapäevarühmas. Keskmiselt käib vastanute pikapäevarühmas 20–25 last päevas. Pikapäevarühmad, kus vastanud töötavad erinevad nii rühma suuruse (väiksemates rühmades oli u 10–15 last, suuremates aga kuni 45

last) kui ka ajalise kestuse poolest. Enamjaolt tegutsevad vastanute pikapäevarühmad ajavahemikul 12.00–15.00. Kõige pikema lahtiolekuajaga pikapäevarühm töötab ajavahemikul 12.00–18.00, kõige lühem aga vaid 45 minutit päevas. Üks pikapäevarühma õpetaja tõi välja, et nendel on pikapäevarühma töösse kaasatud ka sotsiaalpedagoog. Võttes arvesse, et kvalitatiivse uurimisstrateegia puhul on eesmärgiks püüda mõista pigem väiksema arvu osalejate kogemust sügavuti (Laherand, 2008), peab töö autor käesoleva uurimuse valimi mahtu piisavaks.

### **2.3 Andmekogumismeetodid**

Andmekogumismeetoditena kasutas uurija avatud küsimustega elektroonilise keskkonnas läbiviidud küsimustikku, mis viidi läbi 2014. aasta alguses. Saadud vastused osutusid pealiskaudseks ning uurija otsustas koguda lisaandmeid poolstruktureeritud intervjuu abil, mis viidi läbi 2016. aasta alguses. Avatud küsimustikuga saab koguda andmeid inimese käitumise, tegevuste ning arusaamade kohta ning lisaks lasta ka oma seisukohti või veendumusi hinnata või põhjendada (Hirsjärvi et al., 2010) ning intervjuu on sobilik arusaamadega seonduvate uurimisküsimustele vastuste leidmiseks (Õunapuu, 2014). Kõik uuringus osalejad vastasid küsimustikule ja intervjuudele vabatahtlikult.

Avatud küsimustega elektroonilise küsimustiku piiranguks võib osutada asjaolu, et autor ei saa küsida täpsustavaid küsimusi, kui selleks peaks vajadus tekkima (Laherand, 2008) ning ei ole võimalik kontrollida, kas uuritav vastab ausalt ja mõistab küsimust, ning kogutud andmed võivad jääda pinnapealseks (Hirsjärvi et al., 2010), samas poolstruktureeritud intervjuu võtab küll palju aega, kuid võimaldab koguda andmeid paindlikult, andes võimaluse andmekogumist vastavalt olukorrale ja vastajale reguleerida (Hirsjärvi & Hurm, 2006, viidatud Laherand, 2008). Uurimismeetodi valikul sai määravaks asjaolu, et avatud küsimustik võimaldas koguda andmeid samaaegselt eri Eesti piirkondade pikapäevarühma õpetajatelt korraga, andes uuritavatele võimaluse väljendada oma tegelikke arvamusi oma sõnadega ning vastata just neile sobival ajal ja kohas (Hirsjärvi et al., 2010). Interneti teel andmete kogumise eelisteks on kerge ligipääs andmetele, uurija nähtamatus, mis vähendab andmete moonutamise ohtu (Murray & Sixsmith 2002), uurija aja ning ressursikulu säästmine ning andmete kergem elektrooniline töödeldavus (Hirsjärvi et al., 2010). Andmete kogumise meetodi valikul lähtus uurija mitte ainult osalejate individuaalsetest karakteristikutest, vaid ka ajalistest ja ruumilistest tingimustest (Laherand, 2008).

Avatud küsimustega elektroonilise küsimustik on autori poolt välja töötatud, tuginedes

tema praktilisele kogemusele pikapäevarühma õpetajana. Antud andmekogumismeetodi usaldusväärsuse suurendamiseks konsulteeris uurija seoses küsimuste sõnastusega mitme pikapäevarühma õpetajaga, saades kinnitust küsimuste arusaadavuse kohta. Lisaks viidi valiiduse tagamiseks läbi prooviküsitlus, milles osales kolm pikapäevarühma õpetajat. Prooviküsitluse järel asendati prooviküsitluses osalenute ettepanekul mitmes küsimuses sõnastust, vahetades seal olnud sõnad „teie meelest“ sõnadega „teie arvates“, ning lisati juurde üks küsimus „*Palun kirjeldage pikapäevarühma, kus Teie töötate*“, et saada paremat taustainfot pikapäevarühmades pakutavatest tegevustest ja struktuurist. Prooviküsitluse tulemusi uurimuses ei kasutata. Paralleelselt prooviküsitluse läbiviimisega kontakteerus uurija kõigi valitud pikapäevarühma õpetajatega, kirjutades neile elektroonilise kirja (lisa 2), milles informeeris neid uurimuse teemast ning palus täpsustada ja kinnitada, kas tegu on pikapäevarühma õpetajaga, kes töötab pikapäevarühmas vähemalt kolmel päeval nädalas, ning küsides, kas valitud õpetaja on nõus vastama jaanuarikuu lõpus ühele pikapäevarühma tööd puudutavale anonüümsele elektroonilisele küsimustikule, mille link saadetakse e-posti aadressile. Informatsiooni küsiv kiri saadeti 20 pikapäevarühma õpetajale, kellest neli ei vastanud kirjale, neli ei vastanud kriteeriumitele, ühe -posti aadress ei olnud kasutusel ning 11 vastasid kriteeriumitele ning olid vabatahtlikult nõus küsimustiku täitmisel osalema. Nõusoleku andnud õpetajatele saadeti pärast prooviküsitluse läbiviimist Google Forms keskkonnas koostatud täiendatud küsimustiku elektrooniline link, paludes neil enne küsitlusele vastamist mõelda oma töö peale pikapäevarühma õpetajana ning vastata võimalikult põhjalikult. Pärast kõigi nõusoleku andnud osalejate vastuste laekumist saatis uurija osalenutele tänukirja küsimustikule vastamise eest. Küsimustik (lisa 1) koosnes 23 küsimusest, millest kuus kaardistasid pikapäevarühma õpetajate tausta (*vanus, sugu, tööstaaž*) ning ülejäänud olid lahtised küsimused nõudes kirjeldamist, oma arvamuse väljatoomist või põhjendamist. Küsimused jagunesid tulenevalt uurimisküsimustest nelja osasse. Esimese osa küsimused kaardistasid pikapäevarühma õpetajate arvamusi pikapäevarühma eesmärkidest ja vajalikkusest (*Palun kirjeldage, mis on Teie meelest pikapäevarühma eesmärgid?*). Teise osa küsimuste abil sooviti teada saada pikapäevarühma õpetajate poolt pakutavaid tegevusi (*Milliseid tegevusi Te pikapäevarühmas lastele pakute ja mis eesmärgil?*). Kolmanda osa küsimused kaardistasid pikapäevarühma õpetajate poolt väljatoodud muudatusettepanekuid pikapäevarühma parendamiseks (*Milliseid muudatusi oleks Teie arvates vaja teha, et pikapäevarühma süsteemi parendada?*) ning neljanda osa küsimused kaardistasid mõjutegureid, millest pikapäevarühma õpetajad oma tööd planeerides lähtuvad (*Millest Te lähtute pikapäevarühma tegevusi pakkudes?*).

Intervjuu küsimuste koostamisel võeti aluseks elektrooniliselt läbiviidud küsimustiku küsimused, täiendades neid mitmekülgsema informatsiooni saamise eesmärgil. Näiteks lisati juurde küsimused: *Mis mõjutab pikapäevarühma tööd kõige enam?* ja *Mis toimib teie koolis pikapäevarühmas teie meelest hästi?* Intervjuu küsimuste koostamise protsessi jooksul konsulteeriti korduvalt töö juhendajaga. Intervjuu usaldusväärsuse suurendamiseks viidi läbi prooviintervjuu, mille käigus saadi kinnitus küsimuste sõnastuse arusaadavuse kohta ning saadi teada intervjuu umbkaudne kestus. Prooviintervjuu andmeid kasutatakse uurimuse analüüsis. Kolm intervjuud viidi läbi kohvikus silmast silma kohtudes, kolm telefoni teel, ning kaks e-posti vahendusel. Intervjuud olid 35–55 minuti pikkused.

Intervjuu läbiviimisel arvestati Fontana ja Fredey (1994) poolt väljatöötatud intervjuu läbiviimise soovitusetega ning tutvustati intervjuueeritavatele veekord uurimuse eesmärki, selgitati intervjuu käiku ja umbkaudset kestust ning küsiti luba intervjuu salvestamiseks. Intervjuude transkribeerimisel ja analüüsimisel lähtuti eetika nõuetest, tagades uuritavate konfidentsiaalsus (Eesti teadlaste eetikakoodeks, 2002) ja kasutades tulemusi esitades pseudonüüme. Intervjuus osalejatele anti võimalus tutvuda ja vajadusel korrigeerida transkribeeritud teksti. Kolm intervjuus osalejat ei soovinud teksti näha, kolm soovisid teksti näha ning kaks teksti näha soovijat tegid tekstis korrekture ja üks vastas suures osas uuesti, kuid andis lisaks oma kirjalikele vastusele loa kasutada ka osaliselt transkribeeritud intervjuu teksti.

## 2.4 Andmeanalüüs

Alakategooriate ja üldkategooriate moodustamisel kasutati induktiivset sisuanalüüsi, mille käigus välditakse eelnevalt moodustatud kategooriaid, püüdes kategooriad leida andmetest ning mida kasutatakse siis, kui uuritava nähtuse kohta ei ole piisavalt teooriaid või uurimisandmeid (Hsieh & Shannon, 2005). Peakategooriate moodustamisel kasutati deduktiivset lähenemist, moodustades peakategooriad uurimisküsimustest tulenevalt.

Esimeses etapis salvestati elektrooniliselt läbiviidud küsitluse vastused eraldi failidesse. Tekkis 11 faili. Iga vastanu sai pseudonüümiks ühe tähe (A–K). Intervjuude audiosalvestused transkribeeriti täies mahus, kasutades denaturalistlikku transkribeerimist (*denaturalized transcription*), mis jätab kõrvale mittesõnalised vaatlusandmed (nt pausid, tahtmatud häämitsused) ja muud intervjuus osalejate isikupärased kõneelemendid (Oliver, Serovich, & Mason, 2005). Flick (2007) toob välja, et mõistlik on transkribeerida vaid nii

palju ja nii täpselt, kui seda nõuab uurimisküsimus. Transkribeerimisel kasutati AudioMemos programmi, mis võimaldab salvestisi jupikaupa edasi ja tagasi kerida ning vajalikus kohas pause tekitada. Intervjuudele vastanud said pseudonüümiks numbri (1–8) ning Flicki (2007) soovitusel eemaldati intervjuudest kohanimed ning muud äratundmist võimaldavad sõnad ja vihjed, et tagada uuritavate anonüümsus. Intervjuusid kuulati mitmeid kordi üle, et vigu vältida.

Teises etapis toimus andmete kodeerimine QCMap programmi abil, mis aitab hallata suurt hulka kvalitatiivseid andmeid korraga (Burnard et al, 2008) ning on vaba juurdepääsuga tarkvara kvalitatiivse sisuanalüüsi tegemiseks (Mayring, 2014). Esmalt salvestati nii elektroonilise küsimustiku abil saadud andmed kui intervjuu andmed txt. vormingusse ning laeti üles QCMap programmi nelja erineva uurimisküsimuse alla, nii et tekkis neli kodeerimisrühma (pikapäevarühma otstarve, pakutavad tegevused, mõjutegurid ja kvaliteedi kriteeriumid). Seejärel toimus tähenduslike üksuste valimine. Uurija eelistas fraaside väljatoomist sõnalise ühiku väljatoomisele, kuna sõnad on omavahel seotud ja omavad fraasina laiemat tähendust (Graneheim & Lundman, 2003). QCMap tarkvara abil märgiti iga uurimisküsimuse all tähenduslikud üksused koodiga, nii et iga erinev tähenduslik üksus sai koodi ja korduvat koodi tähistati juba olemasoleva koodiga. Nii toimides tekkis palju koodi, mis hõlmasid enda all sarnaseid mõtteid ning tekkis koodiraamat. Väljavõtet koodiraamatust näeb lisas 3.

Töö usaldusväärsuse suurendamiseks kodeeris uurija vastuseid kahe nädala möödudes uuesti, saades kinnitust uurijasisesele reliaablusele, leides, et mõlema kodeerimise skeemid ühtisid teineteisega (Krefting, 1991), ühtlasi tagab Mayringi (2014) järgi korduskodeerimine suurema stabiilsuse. Lisaks kasutati kaaskodeerija abi, kes kodeeris ühte intervjuud ja ühte avatud küsimustega küsitlust. Kaaskodeerija ning uurija vahel ilmneseid mõningased erinevused koodide sõnastuses, kuid sisuline pool ühtis. Väljavõtte kodeerimisest on esitatud lisas 4. Kodeerimisele järgnes tähenduselt sarnaste koodide grupeerimine alakategooriatesse. Näide koodidest alakategooriate ja üldkategooria moodustamise kohta on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Koodides alakategooria ja üldkategooria moodustamine

Koodid	Alakategooriad	Üldkategooriad
Vajalik koolile, et lapsed ei karjuks koolimaja peal Toeks koolile, kuna majanduslikult ei ole otstarbekas teha mitut koolibussi ringi Pikapäevarühm aitab moodustada koolis terviku Pikk päev on tavalise koolipäeva edasiarendus, lapsed harjuvad suurte koolimaja osaga	Tugi koolile	Tugistruktuur
Aidata koduste tööde tegemisel Turvalise keskkonna pakkumine Tugi õppimis- ja kohanemiskeskustes õpilastele Tugi esimese klassi lastele Lisasöögikorra pakkumine Trennidesse ja huviringidesse suunamine Õppeedukuse tõstmine	Tugi lastele	

Elo ja Kyngäse (2008) järgi jätkub üldistamise protsess nii kaua, kuni see on mõistlik ja vajalik. Antud töö raames moodustus 24 alakategooriat. Alakategooriatest moodustusid üldkategooriad ning uurimisküsimustest tulenevalt peakategooriad.

Uuriija pidas uurimisprotsessi ajal uurijapäevikut, kus väljendas oma esialgseid tundeid, mõtteid ja arusaamu uurimuse koostamise protsessi kohta (Hirsjärvi et al., 2010; Laherand, 2008). Uurimispäeviku pidamine aitas uurijal püsida töö juures, planeerida oma tegevusi ja ajakasutust, aidates pidevalt järgida, millisesse etappi ja kuidas uurija on jõudnud (Hirsjärvi et al., 2010). Samuti oli uurimispäevik abiks uurimisprotsessi dokumenteerimisel ja reflekteerimisel (Laherand, 2008). Väljavõtte uurimispäevikust on välja toodud lisas 5. Lisaks saatis uurija uurimuse usaldusvääruse suurendamiseks ilmnunud tulemused kõigile uuritavatele (nii avatud küsimustega küsimustikule vastanutele kui ka intervjuueeritavatele), andes neile võimaluse tulemustega tutvuda ning soovi korral tekkinud mõtteid jagada.

Tulemusi kirjeldatakse lähtuvalt neljast kodeerimisrühmast, mis tulenesid uurimisküsimustest:

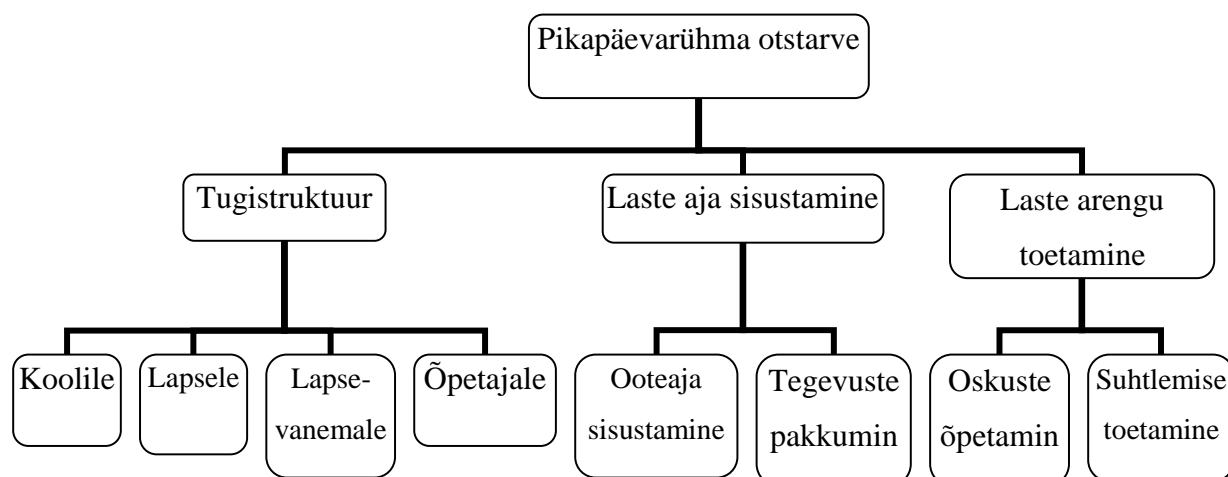
1. milline on pikapäevarühma õpetajate arvates pikapäevarühma otstarve;
2. missuguseid enda poolt pikapäevarühmas pakutavaid tegevusi pikapäevarühma õpetajad välja toovad;
3. mis mõjutab pikapäevarühma õpetajate arvates pikapäevarühma tööd;
4. millised on pikapäevarühma õpetajate muudatusettepanekud pikapäevarühma kvaliteedi tõstmiseks?

Tulemuste esitamisel kasutatakse pea, üld- ja alakategooriaid. Tsitaadid on esitatud kaldkirjas ja tekstist välja jäetud osad on märgistatud kaldkriipsude vahel oleva punktiiriga /.../.

### 3. Tulemused

#### 3.1 Pikapäevarühma otstarve

Kõik vastanud pikapäevarühma õpetajad pidasid pikapäevarühma tegevust oluliseks ja vajalikuks. Pikapäevarühma otstarbena töid pikapäevarühma õpetajad välja kolm peamist aspekti: pikapäevarühm kui tugistruktuur, pikapäevarühm kui aja sisustamise koht ja pikapäevarühm kui laste arengu toetaja.



Joonis 1. Pikapäevarühma otstarve

#### *Pikapäevarühm kui tugistruktuur koolile, õpetajatele, lastele ja lapsevanematele.*

Pikapäevarühma õpetajad kirjeldasid pikapäevarühma ühe peamise eesmärgina toe pakkumist lapsevanematele, kes on tööl ja kellel pole võimalik lastega aega veeta ja õppida. Toodi esile, et lapsevanemate jaoks on oluline, et nende laps oleks kindlas kohas turvaliselt hoitud ning saaks koolis täiendava lõunasöögi. Õpetajate arvates on vanemate jaoks oluline, et lapsele tuletatakse meelde, millal minna huviringi ning et nende lapsed pikapäevarühmas olles ära õpiksid, saades sealt vajadusel tuge. Tihti ongi pikapäevarühma eesmärgid pandud paika lapsevanemate ootustest lähtuvalt.

*Pikapäevarühma eesmärgid on pandud paika lastevanemate ootuste järgi. Nad on huvitatud, et lapsed teeksid koolis ära kodused ülesanded, et lapsed oleksid turvalises keskkonnas ja keegi hoiaks silma peal, et ei oleks kiusamist. Ollakse huvitatud, et keegi tuletaks meelde, millal on aeg minna kas huviringi, klaveri-, kitarri- või trummiõppesse,*



*samuti logopeedi juurde või parandusõppesse. Üsna oluline on ka kooli-poolne sooja toidu pakkumine kaks korda päevas. (B)*

Lisaks toe pakkumisele lapsevanematele on pikapäevarühma tegevus õpetajate meelest oluline lastele, kes ei julge veel üksi koolist koju minna ja kelle vanematel pole võimalik nendega piisavalt aega veeta ja õppida. Lapsed saavad pikapäevarühmas olles teha ära oma koolitükid, saades vajadusel abi õpetajalt. Mitu õpetajat tõid välja, et pikapäevarühm on vajalik just algklasside lastele, pakkudes turvalist keskkonda ning olles toeks kooliellu sisseelamisel. Pikapäevarühma otstarbena tuuakse välja ka tuge õppimis- ja kohanemiskeskustes lastele. Ühe kooli õpetaja tõi välja, et nendel suunatakse pikapäevarühma õppenõukogu otsusel õppimiskeskustes lapsi.

*/.../ Oluline on see eelkõige lastele, kelle vanematel pole võimalik nendega piisavalt aega veeta ega õppida. Enamik lapsi vajab õppimisel tuge ning juhendamist mängudes. (C)*

*/.../ Kuna olen õpetaja I–II klassi õpilastele, siis neile on vajalik just seepärast, et ta on veel väike ja ei julge koolist koju üksinda linnatänavatel liikuda õppeaasta alguses ja vanemad on tööl, kodus üksinda ei saa veel hakkama. (D)*

Nimetati veel, et pikapäevarühma tegevus on vajalik ja kasulik õpetajale, kuna sellel ajal saab lapsi õppimisel aidata ning vajadusel saab üle korrata tunnis segaseks jäänud teemad või lasta lastel teha ära järeltööd. Mitmed õpetajad rõhutasid õppimise olulisust, tuues välja, et pikapäevarühma eesmärgiks on ühest küljest õppimisvõimaluse pakkumine, kuid teisalt ongi laste ülesanne seal ära õppida, ning õpetaja töökohustuste hulka peaks kuuluma koduste tööde tulemuslikkuse kontrollimine. Üks klassiõpetajana töötav pikapäevarühma õpetaja tõi välja, et tema meelest pakub pikapäevarühm klassiõpetajale turvatunnet kuna õpetaja tead kus lapsed on. Teine õpetaja tõi välja, et töötamine lisaks aineõpetajana ka pikapäevarühma juures mõjub positiivselt tema ja laste vahelisele suhtlemisele.

*Pärast seda kui ma pikapäevarühma õpetajana alustasin siis mul läks lastega omavaheline suhtlus palju paremaks, mul tekkis lastega hoopis teistsugune side, kui tunnis õpetajana.(2)*

*Pikapäevarühma tegevus on vajalik õpetajale, et õpilane saaks kodused õppetööd koos õpetajaga üle korrata, lahendada ning ära teha. (H)*

Lisaks toodi esile, et pikapäevarühma tegevus on toeks koolile, olles tavalise koolipäeva edasiarendus, aidates moodustada koolist tervikut ja toetades tundides tehtut. Üks õpetaja tõi esile, et pikapäevarühma olemasolu toob koolile plusspunkte nende vanemate silmis, kelle jaoks on pikapäevarühma olemasolu koolis oluline ja vajalik, ning teine õpetaja

liskas, et pikapäevarühma tegevus aitab tõsta kooli mainet ja kvaliteeti ning tugevdab kooli kui kogukonna imagot.

*/.../ Pikapäevarühma tegevus on vajalik koolile, et lapsed (kes ei lahku mingil põhjusel kooli territooriumilt) oleks kindlas kohas, järelevalve all ja et lapsed ei segaks teisi tunde (näiteks koridorides jooksmise või kiljumisega). Pikapäevarühma tegevus hoiab lapsed ja vanemaid kursis kooli tegevustega, annab võimaluse pöörata lastele individuaalset tähelepanu ja neid abistada, seeläbi tõsta erinevaid võimekusi, seeläbi tõsta lapse toimetulekut, seeläbi tõsta kooli mainet ja kvaliteeti. Annab veel ühe võimaluse tugevdada kooli kui kogukonna imagot./.../(8)*

**Pikapäevarühm kui laste aja sisustamise koht.** Õpetajad peavad pikapäevarühma tegevust oluliseks ja vajalikuks just nendele lastele, kes ootavad koolibussi, oma vanemaid või mõnda huviringi. Üks pikapäevarühma õpetaja tõi välja, et nende pikapäevarühm on pigem nagu lapsehoiu koht, kus lapsel on kõht täis, täiskasvanu pilk peal ja õpitud saab ka. Kuigi mitu õpetajat rõhutas õppimise olulisust, toodi välja ka asjaolu, et pikapäevarühma otstarve on pakkuda lastele mitmekülgset ning silmaringi laiendavat tegevust.

**Laste arengu toetamine.** Õpetajate arvates toetab pikapäevarühma tegevus laste arengut ning pikapäevarühma eesmärk on õpetada lapsi läbi erinevate tegevuste suhtlema, üksteisega arvestama ja vastutama. Nad õpivad mänguasju jagama ja läbi rääkima, sest mängudes on tihti oluline jaotada, kellel mis ülesanne on, ning kuna pikapäevarühmas on koos palju lapsi, peavad nad asju jagama. Jagades ja üheskoos tegutsedes muutuvad lapsed sõbralikumaks. Oluliseks peetakse ka erinevate oskuste õpetamist, nagu kella tundmine, ühiselt koristamine ja mänguasjadega mängimine. Tõsteti esile asjaolu, et pikapäevarühma tegevus mõjutab pikapäevarühmas käivaid lapsi positiivselt ning erinevate tegevuste kaudu arenevad nende sotsiaalsed oskused.

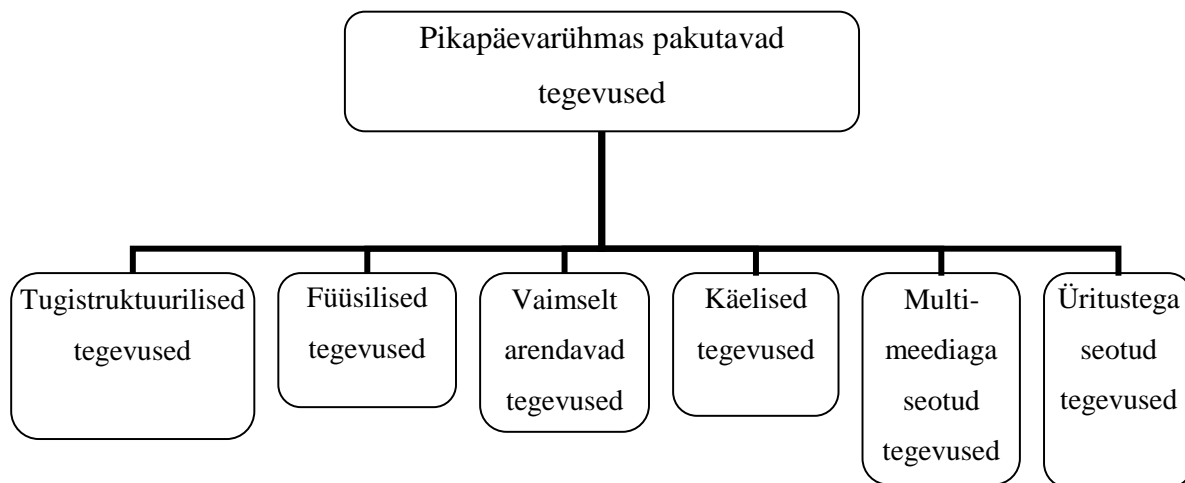
*Pikapäevarühma eesmärgiks on õpetada lapsi suhtlema, üksteisega arvestama, arendada laste vastutustunnet, aidata neid kodutööde tegemisel, arendada nende mõtlemist ja lasta neil tegeleda uute ja huvitavate tegevustega, sh lasta neil endil mõelda välja tegevused, mida nad teha sooviksid. (K)*

Lisaks sellele, miks pikapäevarühm on vajalik ning mis eesmärgid sellel on, tõi üks pikapäevarühma õpetaja välja ka selle, mis eesmärk pikapäevarühmal olla ei tohiks. Ta ei pea õigeks pikapäevarühma kui karistusklassi, kuna pikapäevarühm on tema meelest paljudele lastele paratamatus.

*Tean, et mõnes koolis saadetakse pikapäevarühma õpilasi, kes on jäetud "peale tunde". Ei pea õigeks- pikapäevarühm ei ole karistusklass /.../ pikapäevarühm ei ole karistus vaid paljudele lastele paratamatus /.../ (B)*

### 3.2 Pikapäevarühmas pakutavad tegevused

Andmeanalüüsis eristus pikapäevarühma tegevuste 6 kategooriat.



Joonis 2. Pikapäevarühmas pakutavad tegevused.

Tugistruktuuriliste tegevustena toodi esile õpilaste abistamine koduste tööde tegemisel, samuti sooja söögi pakkumine, suunamine huvialaringidesse ning võimalus külastada lähedalasuvaid asutusi, näiteks raamatukogu või noortekeskust. Lisaks on mitmes pikapäevarühmas olemas n-ö vaiksuse tegevuse klass, kus laps saab pikast koolipäevast puhata ja kasvõi magada, kui selleks soovi on.

*Mõnikord on nad tõesti diivanil, võtavad padja ja teki ja magavadki või teevad tõesti seda mida nad ise tahavad. See on selline kodune õhkkond. Kuues tund on peamiselt õppimise tund. (6)*

Füüsiliste tegevustena toodi esile erinevaid liikumismänge ja sportlikke tegevusi nii siseruumides kui ka õues (onni ehitamine, jalgpall, turnimine, võimlemine, tantsimine, takistusrada, teatejooks). Käiakse mere ääres ja metsas, korraldatakse erinevaid võistlusi ja matku. Talvel pakutakse võimalust mängida lumesõda, kelgutada, uisutada ja suusatada. Käiakse mänguväljakutel mängimas ja kiikumas. Koolis sees mängitakse koroonat ja lauatennist.

*Me käime õues, mängime erinevaid mänge, jooksumänge, võistlusi teeme. Pallimänge mängimine.(6)*

Vaimselt arendavate tegevustena pakutakse lastele erinevaid töölehti nii arvutamise kui mõistatamisega seoses. Samuti pakutakse lastele võimalust lahendada ja koostada ristsõnu, tehakse meeskonnamäge, nuputamist. Mängitakse erinevaid mõtlemist arendavaid mänge (kabe, male, kaardimängud, rollimängud, sõnamängud). Pakutakse silmaringi laiendavaid tegevusi, nagu „Kuldvillak“, ning õuesõpet (taimede ja puude tundma õppimine). Lisaks vestlevad pikapäevarühma õpetajad teadlikult erinevatel elulistel teemadel, nagu kodukoht ja selle väärtustamine, rahvakultuur ja üksteisega arvestamine. Loetakse ette raamatuid.

*Vestlused erinevatel teemade- käitumine, suhtlemine, tähtpäevad, traditsioonid. (A)  
Võib olla üks on see kodukoha väärtustamine. Me räägime. Me elame sellises  
väikeses kohas, just siis see kodukoha väärtustamine ja looduskasvatus, kui me käime  
õues siis on õuesõpe. Meil on õuesõppeks ka tehtud sellised kohad pargi all. (5)*

Käelise tegevusena pakutakse lisaks legodest ja klotsidest konstrueerimisele veel ka erinevaid meisterdamisi, joonistamist, värvimist, õmblemist, heegeldamist, voltimist, punumist ja loovtegevust.

Multimeediaga seotud tegevustena pakutakse võimalust vaadata mängu- või multifilme ning mängida arvutimänge. Enamasti on meediaga seotud tegevused lubatud vaid piiratud aja. Mitu pikapäevarühma õpetajat tõi välja, et nende pikapäevarühmas meediaga seotud tegevusi ei pakuta või pakutakse väga ajaliselt piiratud, kuna lapsed on niigi palju ninapidi televiisoris või internetis.

*Mina oma pikapäevaklassis ei ole lubanud telefonidega mängida, sest kodus nad  
niikuinii mängivad nendega kogu aeg. Pigem tegeleme suhtlemise ja  
meeskonnatööga. (G)*

Üritustega seotud tegevuste all pakutakse erinevate tähtpäevadest (kadripäev, mardipäev, jõulud, sõbrapäev, nõidade öö) lähtuvaid tegevusi, planeeritakse ja korraldatakse koos üritusi (tüdrukute nädal, *playback show*, kuldsuu valimine, leivanädal, seenenäitus, erinevad teemapäevad), toimuvad traditsioonilised üritused (magusa päev) ja võetakse osa koolis toimuvatest kontsertidest.

Üks õpetaja tõi välja, et tema teeb koos lastega pikapäevarühmas süüa, nt kevadel erinevaid salateid, ning nad käivad koos kartuleid võtmas.

**Milliseid tegevusi võiks rohkem pakkuda.** Küsides õpetajatelt, milliseid tegevusi ja mis eesmärgil võiks nende meelest pikapäevarühmas rohkem pakkuda, sai uurija mitmel korral

vastuseks, et ei pooldata üleorganiseerimist. Pärast pikka koolipäeva on lapsed väsinud ning tahavad niisama olla ja puhata. Pigem laseksidki õpetajad lastel rohkem vabalt tegutseda ja omal algatusel tegevusi välja pakkuda, ning õpetajal on eelkõige juhendav ja toetav roll.

*Mina arvan, et pikapäev on eeskätt koht kus laps peaks ennast tundma hästi ja tundma turvaliselt, et see oleks tal nagu kodu ja mitte see, et tal oleks kindlasti üleorganiseeritud tegevus. Tal on päev isegi pikk ja lapse jaoks on väsitav, ta on vara hommikul tõusnud. Peab olema paindlik. (6)*

Mitmed õpetajad peavad oluliseks, et õppetükid saaksid tehtud, seega alustavad nad õppimisest. Üks õpetaja tõi välja, et ta teab küll, et tegelikult peaks ajagraafik olema seaduse järgi teistmoodi, aga nendel on õppimine enne mänguaega.

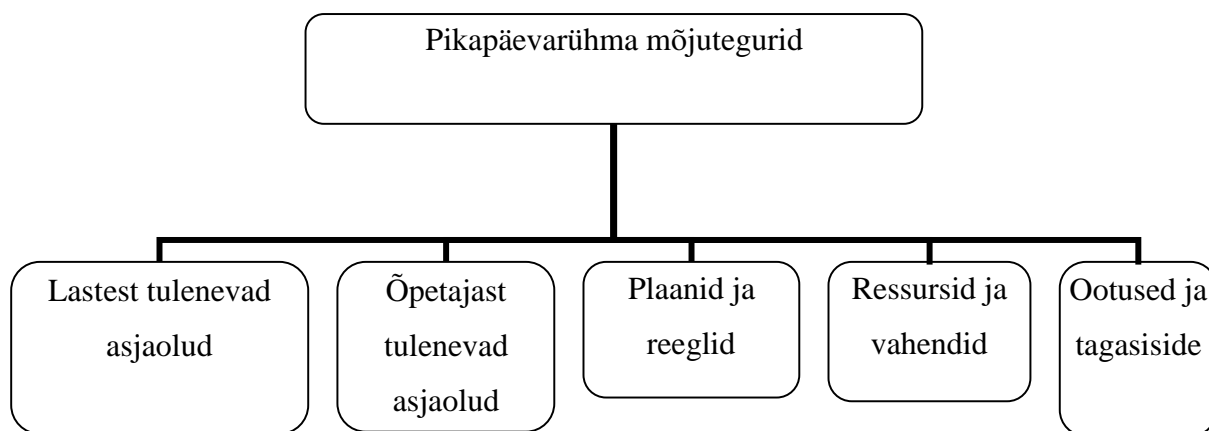
*Sügisel olid hästi ilusad ilmad, siis me olimegi enamuse ajast õues. Meil on selline nagu graafik. Tegelikult, see peab kuidagi teistpidi olema. Aga et 12- 13 me õppisime, siis meil oli söömine ja siis me läksime välja. (4)*

Väga olulisena toodi välja, et peaks rohkem pakkuma füüsilisi tegevusi ja andma võimalust rohkem liikuda ja õues olla. Ilmnes ka asjaolu, et mõned õpetajad on planeerinud pikapäevarühma tegevuse viis tundi tihedalt tööd täis, samas teised lasevad lastel pigem niisama olla ja puhata.

*Kõige olulisem on tegevused õues, kuna paljudel lastel jääb see ainukeseks korraks päeval õues viibida. (3)*

### 3.3 Pikapäevarühma mõjutegurid

Pikapäevarühma tegevust mõjutavad pikapäevarühma õpetajate arvates kõige enam 5 aspekti.



Joonis 3. Pikapäevarühma mõjutegurid

**Lastest tulenevad asjaolud.** Vastanud pikapäevarühma õpetajad tõid välja, et nende tööd mõjutavad eelkõige lapsed, kellest lähtuvalt nad oma tööd planeerivad. Tegevusi kavandades peavad õpetajad oluliseks laste omavahelisi suhteid, laste tuju, nende iseloomu ja temperamenti. Arvesse võetakse ka laste koolipäeva pingelisust ja seda kui palju on lastele jäetud koduseid ülesandeid. Eelnevatele aspektidele lisaks lähtutakse veel laste arvust ning eelkõige laste huvidest ja soovidest. Tööd mõjutab see, et lapsed tulevad erinevatel aegadel. Tähtsaks peetakse asjaolu, et tegevused oleksid eakohased ning arendavad. Tahetakse tagada laste heaolu ning turvaline keskkond, arvestades asjaoluga, et lapsel oleks kõht täis ja meeleolu positiivne.

*/.../ Arvestama peab ka seda, kui vanad on õpilased ja kui pingeline oli nende koolipäev. Oluline on sisustada mitmekülgsemalt õpilaste vaba aega. Et tegevused oleksid huvitavad ja samal ajal ka arendavad (E)*  
*Sõltub sellest, kas lastele on antud koduseid töid ja kui palju /.../. (C)*

Toodi esile asjaolu, et pikapäevarühmas käib rohkem poisse. Seda aspekti arvestades peavad pikapäevarühma õpetajad vajalikuks rohkemate tegevuste pakkumist just poiste huvidest lähtuvalt. Poisid ei taha mitte kleepida ja liimida lillekesi, vaid neile pakuvad rohkem huvi lumesõja pidamine ja ehitamine ning konstrueerimine. Samas toodi välja, et ehitamine ja konstrueerimine pakuvad huvi ka tüdrukutele.

*Meil on palju poisse, kes oleks huvitatud autodest, kõikvõimalikest mudelitest, konstruktoritest. Nad ei taha mitte kleepida ja liimida lillekesi, vaid meisterdada põrisevaid, kolisevaid ja huilgavaid mänguasju. Poisid tahavad mängida ka õues lumesõda ja käbisõda (B)*

Pikapäevarühma tööd mõjutab asjaolu, et üha rohkem on koolides erivajadustega lapsi, ning see teeb mitme pikapäevarühma õpetaja arvates töö keeruliseks. Tuuakse välja, et koolitundides on erivajadustega lastel abis spetsialistid, kuid pikapäevarühmas peab õpetaja ise hakkama saama.

*Pikapäeva töö on muutunud viimastel aastatel raskeks seetõttu, et koolis on erivajadustega lapsed. Nende jaoks on koolitundide ajal psühholoogid, abiõpetajad, eripedagoogid. Pikas päevas seda võimalust pole. (7)*

**Õpetajast tulenevad asjaolud. Sisemised dilemmad.** Üks oluline mõjutegur tegevuste pakkumisel on hirm nii distsipliini kaotamise kui ka laste turvalisuse pärast. Õpetajad toovad esile, et neil tekib aeg-ajalt moraalikonflikt, kas ja kui palju lubada poistel mängida sõjamänge ning kas ja kui palju aidata lapsi kodutööde tegemisel. Mõned lapsevanemad

soovivad, et laps kindlasti ära õpiks, samas mõned tahavad lapsega just ise õppida. Lisaks tekitab pikapäevarühma õpetajates segadust, kas ja kui palju õppimisel aidata. Kas parandada ka tekkinud vead või jätta need parandamata, kuna vead näitavad klassiõpetajale ära, kas ja kui palju on laps tunnis õpitut mõistnud. Õpetaja ülesanne on leida kuldne kesktee ning pakkuda sobilikku tegevust kogu rühmale.

*Ma saan aru poistest kes tahavad sõda mängida ja ma saan aru, et see ei ole otseselt midagi halba aga ma ei tohiks seda nagu lubada või no, kuivõrd eetiline või moraalne see on. Ma saan neist aru aga ma ei tohi seda lubada ja see minu jaoks tekitab konflikti. (2)*

*Lapsevanemate ootused on erinevad./.../ Nad ei oota seda, et pikapäeva rühma õpetaja nende lastega õpiks./.../ Samas vastupidi on olemas vanemaid, kes arvavad, et kõik peaks olema kooli kanda ja et tema laps koju saabub siis tal peab olema kõik õpitud, kõik peab olema perfektne ja ütleme et ema üldse oma lapsega ei tegele, isegi ei kontrolli üle, et kas tal on järgmiseks päevaks asjad tehtud, et saadab jälle kooli ja kui on midagi pahasti siis on õpetajad süüdi. Et niiöelda seinast sein, igasuguseid ootusi on aga eks need ootused tulevad aja käigus välja, et kes lapsevanem mida ootab ja mida tahab. (6)*

Mitu õpetajat tõi välja asjaolu, et nad tunnevad, et neil ei ole piisavalt teadmisi ja oskusi pakkuda eakohaseid tegevusi ning tegeleda erivajadustega lastega. Lisaks tõid õpetajad välja, et nende tööd mõjutab ka koostöö teiste pikapäevarühma õpetajatega. Mitu õpetajat tõid välja, et hea koostöö kolleegidega toetab nende tegevust ja annab kindlustunnet. Samas tõi mitu õpetajat välja, et kuna koostöö teiste sama rühma pikapäevarühma õpetajatega, kes on rühma juures teistel päevadel, ei ole väga hea, siis see tekitab raskusi enesekehtestamisel, kuna õpetajatel on erinevad reeglid ja erinevad õpetajad teevad asju erinevalt.

*Selles mõttes olen ma tundnud ennast hädisena, et kuna ma ei ole klassiõpetaja ja ei ole nii väikestega kokku puutunud, siis ma tunnen, et ma ei paku neile piisavalt, et ma ei tea mida see vanuseaste tahab teha. (4)*

*Ma olen kolmel nädalapäeval, siis lapsed hästi kasutavad ära meie pikapäevarühma reegleid. Ega teised õpetajad ei tea ka teatud asju, lapsed kohe kasutavad ära ja kui ma lähen siis see enesekehtestamine ja nende reeglite meelde tuletamine peale seda on natukene raskem. (3)*

Mõnel õpetajal on tekkinud ka oma kindlad traditsioonid ja kindlad reeglid, millest lähtuvalt tegevusi planeeritakse. Näiteks ei ole mõned pikapäevarühmas lubatud elektroonilisi vahendeid kasutada.

**Plaanid ja reeglid.** Olulised pikapäevarühma tegevuste mõjutajad on laste tunniplaan, erinevad tähtpäevad, nädalateema. Omad piirangud seavad ka laste huviringide ajad ja koolibussi liikumisgraafik.

**Ressursid ja vahendid.** Enamik pikapäevarühma õpetajaid tõi esile, et suures osas sõltub pikapäevarühma töö olemasolevatest vahenditest, ruumidest ja ajast. Tihti peavad õpetajad kiirustama järgmisesse tundi ja aega erinevate tegevuste läbiviimiseks jääb vähe.

*Võibolla tahaks, et mänge ja töövahendeid oleks rohkem ja just see ajalise ressurss ka, et teeks kõikidega koos midagi aga kuna erinevatel aegadel tulevad õpilased siis hakkavad ka erinevatel aegadel ära mine, et kellel kuhu on vaja minna ja et siis just see ajalise ressurss ka. (5)*

Mõne kooli juures on olemas raamatukogu ning noortekeskus kuhu saab lapsi suunata ning seeläbi pakkuda lastele mitmekülgsemat tegevust.

**Ootused ja tagasiside.** Pikapäevarühma tegevus on tihti üles ehitatud lapsevanemate ning kooli ootustest lähtuvalt. Mõnes koolis peetakse kõige olulisemaks õppimist, samas teises koolis on pikapäevarühm pigem põneva ajasisustamise eesmärgiga. Üks õpetaja tõi esile, et koolijuht ootab pikapäevarühmalt väga organiseeritud tegevust, kuid reaalselt ei ole võimalik kõiki neid tegevusi teha. Samas tõi üks õpetaja välja, et tänu direktori ja juhtkonna toetusele ja positiivsele tagasisidele asi toimib ja see motiveerib teda. Samuti toovad pikapäevarühma õpetajad välja, et laste positiivne tagasiside tekitab hea tunde ning nad teevad oma tööd rõõmuga.

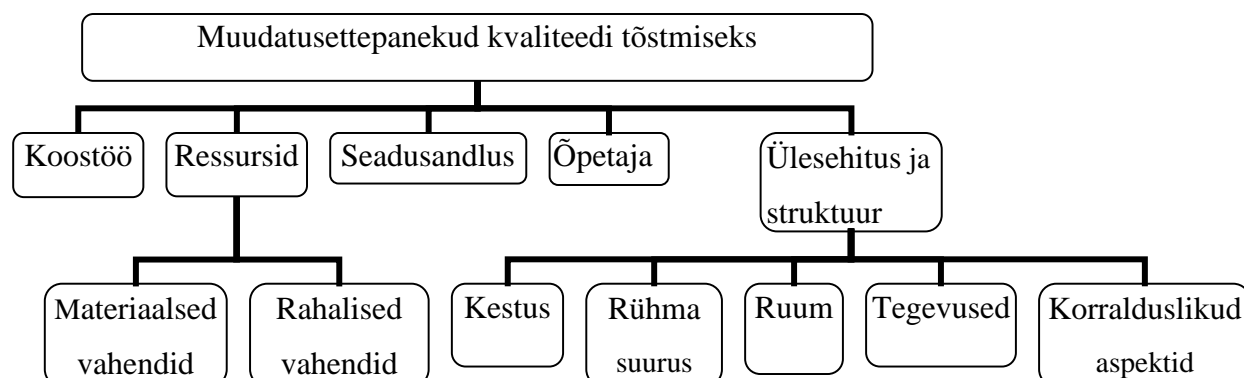
*Eeldataksegi, et me teemegi kõik need käelised tegevused läbi. Kuigi reaalsus on hoopis teine. Ütleme nii, et direktor näeb ühte pilti, ühte illusiooni aga õppealajuhataja on reaalselt pikapäevarühmas asendamas käinud ja ta teab mis seal on ja ta saab aru, et see päris nii ei toimi nagu paberi peal kirjas on ja mida nagu täpselt peab tegema.(4)*

Õpetajad tõid välja, et suures osas mõjutavad nende tööd ka ilm ning aastaajad, millest lähtuvalt kavandatakse kas sise- või välistegevusi.



### 3.4 Muudatusettepanekud pikapäevarühma kvaliteedi tõstmiseks

Muudatusettepanekud jagunesid viie üldkategoria alla.



Joonis. 4. Muudatusettepanekud seoses pikapäevarühma kvaliteedi tõstmisega

Mitu pikapäevarühma õpetajat tõi esile, et nende meelest pikapäevarühma süsteem muutusi ei vaja, lähtudes sealjuures eelkõige enda kooli toimivast süsteemist. Toodi välja, et nende koolis süsteem toimib, kuna tegevusi pakutakse mitme tunni vältel ja tehakse koostööd raamatukogu ning kolleegidega.

*Meie oleme omas koolis leidnud kuldse kesktee, hetkel pole vaja töötavat süsteemi muuta. Meie pikapäevarühm erineb sellisest klassikalisest pikapäevarühmast selle poolest, et meil on see avatud 6 tundi, teeme koostööd naaberruumis oleva raamatukoguga. Tänu sellele on lastel vaba aja sisustamise võimalusi rohkem. (A) Ma ei oska oma kooli näitel küll midagi muuta, sest mulle ja ka teistele õpetajatele, kellega on mul väga head koostöösuhted, asi toimib ja tundub, et hästi. (F)*

**Koostööga seotud muudatusettepanekud.** Oluliseks aspektiks hästi toimiva pikapäevarühma juures peeti koostööd erinevate osapooltega. Rõhutati, et eriti oluline on koostöö ja kokkulepped lapsevanematega, seoses sellega, kas laps peab pikapäevarühmas õppima ning millal laps pikapäevarühmast ära võib minna. Õpetajate jaoks on pikapäevarühma süsteemi toimimise juures tähtsaks ka juhtkonnapoolne tugi ja tihe koostöö ning head suhted kolleegidega. Samuti peeti oluliseks, et koolil ning õpetajatel oleksid ühised, selged väärtushinnangud. Üks õpetaja tõi välja, et omavalitsus võiks rohkem väärtustada pikapäevarühma tööd.

Lisaks tõi mitu õpetajat välja, et nende meelest on oluline teha koostööd ka läheduses olevate asutustega, nt raamatukogu ning noortekeskusega, kuna see annab võimaluse pakkuda lastele mitmekülgsemat tegevust.

**Ressurssidega seotud muudatusettepanekud.** Toodi esile, et pikapäevarühm vajaks rohkem rahalisi ressursse, mille abil saaks muretseda erinevaid mänge ja õppevahendeid. On oluline, et pikapäevarühmas oleks palju pabereid, pliiatseid ja erinevaid mänguasju.

*/.../ Õppimise ruumis peaks olema kindlasti tahvel. Kindlasti peaks olema palju paberit joonistamiseks, värvimiseks paljundatud pilte, värvipliiatseid. Muidugi ka mänguasju -legosid, puslesid, autosid ja veel palju muudki. Kindlasti peaks olema ka raamatuid. (F)*

*Pikapäevaklasside ruumide sisustamiseks ja vahendite muretsemiseks täiendavaid ressursse /.../. (G)*

Ühe muudatusettepanekuna toodi esile õpetajate palkadega seonduv aspekt, pidades pikapäevarühma õpetajate palka liialt madalaks ning tuues esile, et suurem palk tõstaks õpetajate arvates ka motivatsiooni. Õpetajate meelest ei väärtustata pikapäevarühma tööd hetkel piisavalt ning kohalik omavalitsus peaks mõistma ja väärtustama õpetajate poolt tehtavat tööd ning riik võiks rohkem materiaalselt toetada.

*/.../. Õpetaja palgast alates, sest see on pikapäevarühmas olles väike, tööd on ju vaja teha, ega õpetaja niisama seal klassis ole! /.../. (J)*

*/.../ Ainukene, mis minu arvates vajaks muutmist on see, et ka kohalik omavalitsus peaks mõistma ja väärtustama rohkem pikapäevarühma õpetajate poolt tehtavat tööd. (F)*

**Seadusandlusega seotud muudatusettepanekud.** Mitme õpetaja meelest pole üleriigilisi kriteeriumeid vaja, samas tõi mitu õpetajat välja, et nende meelest võiks riik rohkem reguleerida pikapäevatööd ning seadusandlus peaks selgemalt sõnastama, mida pikapäevarühmas tehakse ja milline on pikapäevarühma õpetaja töötundide arv. Mitu õpetajat rõhutas, et pikapäevarühma tegevus on väga vajalik ning see ei tohiks mitte mingil juhul ära kaduda.

**Õpetajatega seotud muudatusettepanekutena** toodi esile asjaolu, et pikapäevarühma õpetajal on liiga suur töökoormus. Mitu õpetajat tõi esile, et pikapäevarühmas peaks töötama eraldi inimene, kes ei anna ainetunde, vaid kes tegelebki pikapäevarühmaga, ning ühe rühma juures võiks olla kaks õpetajat, kellest üks tegeleks õppetööga ning teine mänguliste tegevustega. Õpetajate arvates peaks pikapäevarühma õpetaja oskama tegeleda erivajadustega õpilastega ja sooviti ennast selles vallas täiendada. Öeldi, et pikapäevarühma õpetajal peavad olema pedagoogikaalased teadmised ning sinna sobib õpetaja, kes teab, kuidas algklasside lastega tegeleda. Pikapäevarühmas töötaval õpetajal peaks olema mitmekülgsed oskused ning klassiõpetaja oskused tulevad kasuks. Mitu õpetajat tõi välja, et nad oleksid huvitatud

koolitustest, et oma tööd pikapäevarühma õpetajana paremini teha. Avaldati soovi ennast psühholoogiaalaselt täiendada. Üks õpetaja soovis loovust arendavaid kursusi ning üks töö planeerimise alaseid kursusi. Õpetajate meelest võiks pikapäevarühma õpetajatele korraldada lühikursusi või kokkusaamisi, kus saaks vahetada ideid ja mõtteid ning õppida uusi mängu.

*Pikapäeva rühmas peaks olema kaks õpetajat, kummalgi oleks omad kohustused. Üks oleks pedagoog, kes tegeleb õppetööga ja teine tegeleb õpilaste vaba aja sisustamisega /.../ Õpetaja peab suutma suunata ja kõikidele õpilastele huvitavaid tegevusi pakkuma. (I)*

**Ülesehituse ja struktuuriga seotud muudatusettepanekud.** Pikapäevarühma ülesehitusega seotud asjaoludest toodi esile kestusega seotud aspektid. Enamjaolt mainiti, et aega on vähe ja ei jõuta kõiki planeeritud tegevusi ära teha. Samas tõi üks õpetaja välja ka asjaolu, et tema meelest võiks pikapäevarühma tegevus olla ajaliselt piiratud kolmele tunnile, kuna pikema aja jooksul muutuvad lapsed rahutuks. Pikapäevarühma kestuses ilmnevad erinevused, ühes koolis kestis pikapäevarühm 6 tundi ajavahemikus 12.00–18.00, teises koolis vaid 45 minutit. Üks õpetaja tõi välja, et tema meelest võiks pikapäevarühma tegevus kesta maksimaalselt kolm tundi, kuna see on lastele kurnav kui nad nii kaua koolis on. Samas tõi teine õpetaja välja, et pikapäevarühma tegevus võiks kesta kauem, et kõik planeeritu saaks tehtud.

*/.../ Muidugi tuleb ette päevi, kus ei saa kõik planeeritud tööd tehtud, siis tundub, et aega nappis /.../. (H)*  
*Pikapäevaklassi tegevus maksimaalselt 3 tundi. Pikema aja jooksul muutuvad lapsed rahutuks /.../. (G)*

Õpetajad tegid ettepanku, et pikapäevarühma suurus võiks olla umbes 15 last ühe õpetaja kohta. Nad peavad väiksemat rühmasuurust oluliseks, kuna ühest küljest jõuab väiksema rühma puhul õpetaja rohkem lastega individuaalselt tegeleda ning teiselt on väiksemas seltskonnas lapsel ka turvalisem.

*Pikapäevaklassi suuruseks on praegu 24 õpilast. Peaks seda arvu väiksemaks tegema /.../ Lapsel on turvalisem olla väiksemas kollektiivis. Kõige rohkem 15 last /.../. (G)*  
*Ideaalne on väike pikapäevarühmas olevate õpilaste arv nt. 10-12, siis jõuab päris palju ka individuaalselt õpilast aidata /.../. (H)*

Tehti ettepanek, et pikapäevarühma tegevus võiks toimuda mitmes ruumis või siis võiks ruumid olla suuremad ja näiteks jaotatud pesadeks, nii et iga laps saaks võimalusel olla omaette.

*/.../ Loomulikult võiks õppimiseks, lugemiseks olla üks klassiruum, mängimiseks teine (et ei segaks kaaslasi) /.../. (B)*

*/.../ Ruumide osas võiks olla ruum jaotatud pesadeks, et need lapsed kes tahaksid olla omaette oleks see võimalus. (G)*

Tegevuslike aspektide muudatusettepanekud olid seotud õues käimise võimaldamisega ja mitmekülgsemate tegevuste pakkumisega. Eelkõige toodi esile füüsiliste tegevuste sagedasema pakkumise olulisust. Üks õpetaja kirjutas, et ideaalis võiks pikapäevarühma raames toimuda ka mõni õppekäik, kuid lisas siis ise, et see ei toimiks, sest lapsed lähevad bussiga koju erineval ajal.

*/.../ Lastele peaks olema võimalik pakkuda erinevaid tegevusi (sportlikud tegevused, vaba mäng, seltskondlikud ja nuputamismängud ja muud võimalused arendavaks tegevuseks) /.../ Pikapäevarühm võiks pakkuda laste huvidele ja võimetele vastavaid erinevaid tegevusi /.../. (C)*

Mitu õpetajat tõid esile ka õhkkonnaga seotud asjaolud, pidades oluliseks, et pikapäevarühm peaks olema koht, kuhu laps tuleb hea meelega ning kus ta tunneb ennast hästi. */.../ lapsed saaksid tunda ennast hästi ning tuleksid meeleldi pikapäevarühma. (K)*

Mitu õpetajat tõi välja asjaolu, et nad pole kunagi kohanud ühtegi teist pikapäevarühma õpetajat, mistõttu saavad nad tugineda vaid oma kooli kogemusele. Üks õpetaja tõi välja, et kuna nende koolis pikapäevarühma süsteem enne puudus, on ta selle ise loonud, ning süsteem toimib ja kooli direktor ja juhtkond toetavad teda.

*Ma ei ole kunagi kohtunud mitte ühegi teise pikapäevarühma õpetajaga ja seetõttu võin rääkida ainult oma kogemustest ja meie koolist. Kuna meie koolis puudus enne pikapäevarühm siis see, mis seal on minu enda poolt loodud. Kooli direktor ja juhtkond on mind kogu aeg toetanud ja süsteem toimib. (F)*

#### 4. Arutelu

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada eestikeelsete tavakoolide pikapäevarühma õpetajate arvamused seoses pikapäevarühma otstarbe, seal pakutavate tegevuste, pikapäevarühma tööd mõjutava tegurite ja arenguvõimalustega.

##### 4.1 Pikapäevarühma otstarve

Õpetajate arvates on pikapäevarühma tegevus toeks nii lastele, lapsevanematele, õpetajatele kui ka koolile üldiselt. Nad toovad välja, et pikapäevarühm toetab laste õppimist, on toeks õppimis- ja kohanemisraskustes lastele ning läbi pikapäevarühma tegevuse saab

parandada laste õppetulemusi. Ka uurijad (Altmart, 2013; Durlak, et al. 2009; Kanep, 2008; Lauer, et al. 2006; Puul, 2013) on välja toonud, et pikapäevarühma tegevus toetab laste õppimist, PGS (2010) §58 lg 3 toob välja, et pikapäevarühma tegevus on toeks õppimis- ja kohanemiskeskustes lastele. Lisaks peavad õpetajad pikapäevarühma eriti oluliseks just algklasside lastele, kuna see aitab nende meelest paremini kooliellu sisse elada. Õpetajad tõid välja, et lapsevanematele annab pikapäevarühm turvatunde ning tihti ongi pikapäevarühma eesmärgid pandud paika lapsevanemate soovide järgi, kes peavad oluliseks, et nende laps pikapäevarühmas ära õpiks, et laps oleks turvalises keskkonnas ja saaks koolis veel ühe lisaõõgikorra. Uuriija usub, et üks põhjus, miks lapsevanemad õpetajate väitel soovivad, et nende laps koolis ära õpiks, võib olla asjaolu, et üha rohkem lapsevanemaid töötab kaugel ja tööpäevad on pikad, samuti võivad vanematel puududa oskused lapsi õppimisel aidata. Pärast väsitavat tööpäeva tahavad lapsevanemad rohkem puhata ja nad ei jaksa tegeleda laste koolitöödega. Samuti on laste koolipäevad tihti väga pikad ja neil ei jäägi aega kodus õppimiseks, mistõttu on äärmiselt oluline, et nad saaksid pikapäevarühmas ära õppida. Õpetajad tõid välja, et klassiõpetajate jaoks on pikapäevarühm oluline, kuna nad saavad oma klassi lapsi õppimisel aidata ning lastel silma peal hoida. Kooli kontekstis pidasid pikapäevarühma õpetajad pikapäevarühma tegevust vajalikuks, kuna see toetab tundides tehtut, pikapäevarühmas olles ei torma lapsed koolimajas ringi ja ei sega teisi. Õpetajate arvates aitab pikapäevarühm moodustada koolis terviku. Pikapäevarühma õpetajad tõid välja, et pikapäevarühma olemasolu toob koolile lapsevanemate silmis plusspunkte. Sama aspekti on toonud esile ka Truverk (2010), kes tõi välja, et pikapäevarühma olemasolu võib olla lapsevanematele oluliseks koolivalikut mõjutavaks teguriks. Üks õpetaja tõi välja, et pikapäevarühm tõstab kooli mainet, kvaliteeti ning tugevdab kogukonna imagot. Nii nagu pikapäevarühma õpetajad peavad pikapäevarühma üheks peamiseks otstarbeks tugistruktuuriks olemist, on ka Rahe (2014) välja toonud, et pikapäevarühm on üks osa kooli toetavast tugivõrgustikust.

Teise aspektina peavad õpetajad pikapäevarühma otstarbena *laste aja* sisustamist, sh nii bussi- kui ka huviringi ooteaja sisustamist ning erinevate mänguliste tegevuste pakkumist. Pikapäevarühma aja parajaks tegemise funktsiooni on välja toonud ka Truvek (2010) ning PGSi (2010) kohaselt on pikapäevarühma eesmärk pakkuda juhendamist ja suunamist õppest vaba aja sisustamisel, huvitegevuses ja huvide arendamisel.

Kolmanda pikapäevarühma otstarbena kirjeldasid õpetajad selle laste arengu toetamise aspekti tuues välja, et lapsed õpivad pikapäevarühmas üksteisega suhtlema ning pikapäevarühm arenevad laste sotsiaalsed oskused. Samu aspekte on esile toonud ka uurijad

(Durlak, et al. 2009; Durlak & Weissberg, 2007; Laste Huvikaitse Koja ..., 2010, Pakosta, 2010; Puul, 2013). Samas jätavad õpetajad mainimata asjaolu, et pikapäevarühma tegevus on toeks keelelisele arengule (Puul, 2013).

Pikapäevarühma otstarbe suhtes ilmnesevad õpetajate vastustes mõningad erinevused, mõned õpetajad rõhutasid õppimise olulisust, samas kui teised pidasid oluliseks toe pakkumist lapsevanematele ning laste arendamist ja vaba aja sisustamist. Üks õpetaja tõi välja, et nende koolis on pikapäevarühm pigem lapsehoiu koht, samas tõi ta välja, et pikapäevarühma eesmärk on laste iseseisvuse, vastutustunde ja sotsiaalsete oskuste arendamine. Otstarbe erinev suunitlus (kas siis eelkõige õppimise oluliseks pidamine või mängulise tegevuse pakkumise oluliseks pidamine) tuleneb asjaolust, et ootused pikapäevarühmale on erinevad. Lapsevanemate jaoks ongi pikapäevarühm üheks lastehoiu kohaks, samas, õpetaja jaoks on pikapäevarühmal suurem ühiskondlik roll. Siinkohal saab kinnitust asjaolu, et pikapäevarühma otstarve ja tegevused on ebaselged (Padrik, 2011; Reps, 2010).

Õpetajad ei toonud pikapäevarühma otstarbena esile selle võimalust mõjutusvahendina ning üks õpetaja oli isegi selle vastu, öeldes, et pikapäevarühm ei tohiks olla karistusklass, kuna see on mitmele lapsele lihtsalt paratamatus. See võib tuleneda asjaolust, et pikapäevarühm on uuringus osalenud koolides sageli suunatud eelkõige algklasside õpilastele, pikapäevarühma mõjutusvahendina kasutamine on aga pigem aktuaalne kolmandas kooliastmes. Pikapäevarühma vähese mõjutusvahendina kasutamise tõi esile ka Lukas (2010).

Kokkuvõttes võib öelda, et pikapäevarühma õpetajad tõid pikapäevarühma eesmärgidena välja üldjoontes samad aspektid, mida rõhutab pikapäevarühma eesmärgidena ka PGS (2010), pidades oluliseks pakkuda järelevalvet ning pedagoogilist juhendamist ja suunamist õppes vaba aja sisustamisel, koduste õpiülesannete täitmisel. Vähem mainiti juhendamist ja suunamist huvitegevuses ning huvide arendamisel, kuid mitmed õpetajad pidasid siiski oluliseks ka lastele huvitegevuse pakkumist. Kõige suurem erinevus PGSi ja õpetajate väljatoodu vahel ilmneb lapse arengu aspekti käsitledes, mille kohaselt õpetajad peavad pikapäevarühma ülesandeks lisaks eelpool väljatoodule laste arengu toetamist, kuid PGS seda eraldi välja ei too.

#### 4.2 Pikapäevarühmas pakutavad tegevused

Õpetajad pakuvad pikapäevarühmas eelkõige õppetööga seotud tegevusi. Lisaks veel füüsilisi- ja käelisi tegevusi, õppemänge, meedia- ja üritustega seotud tegevusi. Läbi rolli- ja meeskonnamängude arendatakse laste sotsiaalseid oskusi. Mitme õpetaja meelest pole vaja

tegevusi üle organiseerida, kuna lapsed on pärast pikka koolipäeva väsinud ning peeti oluliseks lasta lastel lihtsalt niisama olla ja puhata ning pigem toetada nende omaalgatust mängude läbiviimisel. Omaalgatuse toetamise olulisuse tõi välja ka Leppik (2000).

Mitu õpetajat tõi välja, et nad vestlevad lastega elulistel teemadel, nt kodukoha väärtustamine. Uuriija meelest tegelevad õpetajad pikapäevarühmas lastega elulistel teemadel vesteldes, kas siis teadlikult või ka mõnel juhul teadmatult, väärtuskavatusena. Schwartz (2007) ja Sutrop (2007) peavad pikapäevarühma üheks heaks tegevuseks väärtuskasvatusega tegelemist. Tegevused, mida õpetajad pakkusid, olid enamasti kooskõlas sellega, mida nad pikapäevarühma eesmärgidena välja tõid. Need õpetajad, kes pidasid olulisemaks, et laps pikapäevarühmas ära õpiks, tõid ka tegevustes esmaselt välja õppimisega seotud tegevused. Õppimisele suurema rõhu panemine on ühest küljest täiesti õigustatud, kuna nagu eelpool sai välja toodud, on ka PGSi (2010) § 38 lg 1 kohaselt pikapäevarühma ülesanne pakkuda pedagoogilist juhendamist ja suunamist õppes vaba aja sisustamisel, koduste õpiülesannete täitmisel. Mitmel juhul ilmnas aga asjaolu, et kuigi õpetaja tõi pikapäevarühma eesmärgina välja õppimise ja järelvalve pakkumise, siis tegelikult pakkus õpetaja lastele väga mitmekesist tegevusi eesmärgiga arendada laste sotsiaalsed oskusi või laiendada silmaringi. Seega võib tõdeda, et pikapäevarühma õpetajad pakuvad lastele mitmekülgset ja arendavat tegevust ka siis, kui nad tegelikult pikapäevarühma eesmärgina seda välja ei too. Võib arvata, et kui õpetajad teadvustaksid pikapäevarühma otstarbena lisaks õppimisel abistamisele ka teise eesmärgi rohkem (nt selle sotsiaalset rolli), oleks tegevused veel paremini eesmärgistatud ning seeläbi ka tulemuslikumad.

Mitmed pikapäevarühma õpetajad tõid välja, et enne õppima asumist tegeletakse mänguliste tegevustega vastavalt ilmale kas õues või toas, mis on ühtlasi ka kooskõlas Tervisekaitseõuetega kooli päevakavale ja õppekorraldusele (2001). Samas tõi mitu õpetajat välja, et nemad tegelevad esmalt õppimisega, mis tähendab, et nad tegelikult rikuvad määrust. Kõigis uuritavates koolides saavad pikapäevarühmas osalevad lapsed koolis täiendava eine kas siis tasuta või lisatasu eest. See punkt on toodud esile ka määrustes (Tervisekaitseõuanded kooli ... (2001) ja Tervisekaitseõuanded toitlustamisele... 2008). Mõned pikapäevarühma õpetajad tõid välja asjaolu, et pikapäevarühma toit on lisatasu eest. Uuriija meelest võib ka väga väike lisatasu saada mõnele lapsele takistuseks ning ta peab pika päeva olema söömata mistõttu oleks mõistlik, kui kõik pikapäevas käivad lapsed saaksid tasuta täiendava koolilõuna.

Pikapäevarühma tegevusi analüüsisid on oluline silmas pidada asjaolu, et pikapäevarühma õpetajatele on antud suhteliselt vabad käed selles osas, milliseid tegevusi nad

pikapäevarühmas pakkuda võivad. Neile ei ole ette antud õppekava, mida peab läbima, ning tihti puuduvad ka koolipoolsed juhtnöörid selle kohta, mida ja kuidas tegema peaks. Mitu õpetajat tõi välja, et neile on raskusi valmistanud tegevuste ettevalmistamine, kuna nad ei tea täpselt, mida nad lastega pikapäevarühmas tegema peaks. See, et raamistikku pole ette antud, on arvatavasti üks asjaolu, et pikapäevarühmad erinevad mõningal määral oma eesmärkide ja pakutavate tegevuste poolest. Osa rühmi alustavad õppimisega, samas kui teised käivad enne õues. Mõni pikapäevarühm kestab kuus tundi, samas kui teine vaid 45 minutit.

Pikapäevarühma erinev kestus tuleneb osaliselt vajaduspõhisusest (nt läheb koolibuss sellisel kellaajal, et pikapäevarühm jõuab vaid 45 minutit kesta), arvatavasti seavad omad piirangud ka ressursid. Tihti on õpetajate koormus suur ning lisakohustust pikapäevarühmas töötamiseks ei taheta võtta või puudub koolil/omavalitsusel ressursid rühma pikemaks lahtiolekuks. Kuna pikapäevarühma kestus pole täpselt määratletud, siis on koolil vaba valik otsustada, kui kaua pikapäevarühma tegevus kestab. Need rühmad, mille tegevus kestab kolm või enam tundi, saavadki vabamalt lasta õpilastel esimene tund aega puhata ja mängida aga pikapäevarühm, mis kestab vaid 45 minutit, on sunnitud ajalise piirangu st tulenevalt oma aega teisiti jagama. Õpetajad, kelle pikapäevarühm kestab lühikest aega, ei saa lubada tund aega puhkust ja mängimist, kuna see tähendaks, et lapsed ei jõua ära õppida. Lapsevanemad aga ootavad, et lapsed pikapäevarühmas ära õpiksid. Uurija usub, et selline olukord survestabki mitmeid õpetajaid määrust eirama ja tegelema eelisjärjekorras koolitöödega ja alles siis puhkamisega. Üks õpetaja tõi välja, et ta teab küll, et seaduses on teistmoodi, aga nende koolis on ikkagi nii, et alguses õpitakse ja siis puhatakse, sest õppimine on olulisem. Võiks ju mõelda, et kui pikapäevarühma otstarbena oleks esmalt toodud esile lastele aktiivse tegevuse pakkumine ja huvide arendamine, siis õpetajate surve koduste tööde tegemise kohustuse suhtes väheneks, kuid lapsevanemate ootus, et lapsed koolis ära õpiksid, siiski jääb. Pigem oleks vaja riigipoolset rahastust pikapäevarühmadele, et kõik koolid saaksid hoida pikapäevarühmi lahti vähemalt paar tundi päevas.

Tihti seab omad piirangud ka laste erinev pikapäevarühma tulemise aeg. Üks õpetaja tõi välja asjaolu, et kui lapsed tulevad erineval ajal, siis on keeruline laste õueaega organiseerida. Üksi rühma juures olles saab ta esimesena tulnud lastega koos õue minna, kuid neid lapsi, kes tulevad siis, kui teistel lastel on õues käidud, omapäi õue lasta ei saa, ja seega peavad hiljem tulnud lapsed toas olema. Ühe lahendusena võiks kaaluda varianti, et ühel ajal lõppevate tundidega lastest moodustatakse üks rühm ning hilisemal ajal lõppevate tundidega lastest teine rühm. Võimalusel oleks hea, kui iga rühma juures olla kaks õpetajat, siis saab üks õpetaja olla õues ning teine toas. Kuigi suures osas ühtivad aspektid, millest



pikapäevarühma õpetajad oma tööd tehes lähtuvad, PGSis (2010) väljatoodud punktidega, ilmneb üks oluline erinevus. PGS (2010) toob lisaks vanuse ja individuaalsete iseärasustega, vanemate soovide, laste turvalisuse ja transpordi võimalustega arvestamisele välja ka lähtumise laste kodustest tingimustest, tervisekaitse nõuetest ja kooli õppe-ja kasvatustegevuse üldistest eesmärkidest. Neid kolme viimast aspekti pikapäevarühma õpetajad aga välja ei toonud.

Lähtuvalt laste east, pakuvad õpetajad algklasside lastele rohkem liikumismänge ning peavad, nagu Leppik (2000), oluliseks pakkuda nii konstrueerimise ja legomänge kui ka lauamänge. Õpetajad tõid esile, et vanemate klasside lapsed tahavad eelkõige omaette olla, sõpradega suhelda ja küsivad ise vajadusel abi. Ühe aspektina tõid õpetajad esile, et pikapäevarühmas õpivad lapsed koos koristama ja kella tundma. Viimast peab selles vanuses oluliseks ka Kikas (2005), tuues välja, et on oluline õpetada lastele ajaplaneerimist juba esimeses kooliastmes. On hea tõdeda, et pikapäevarühma õpetajad pakuvad pikapäevarühmas eakohaseid mitmekülgseid ja lapsi arendavaid tegevusi. Huvitav on märgata, et üsna mitme pikapäevarühma õpetaja poolt pakutavate tegevuste kirjeldused ühtivad kogupäevakooli mudeliga, milles Kosk'i (2012) kohaselt on omavahel seotud huvitegevus, pikapäevarühm, õpiabi ning avatud noorsootöö.

#### 4.3 Pikapäevarühma mõjutegurid

Pikapäevarühma tööd mõjutavad seal osalevate laste vanus, sugu, tuju, omavahelised suhted, nende huvid ja soovid. Õpetajad püüavad arvestada laste eelnenud koolipäeva pingelisust ja koduste tööde rohkus. Oluliseks peetakse eakohaste ja arendavat tegevuste pakkumist. Lastest lähtumist peavad Durlak et al., (2009) üheks hästi toimiva pikapäevarühma tunnuseks. Samu lastest tulenevaid mõjufaktorid toovad välja ka Afterschool program..., s.a; Durlak et al., 2010). Õpetajad jätavad mõjutegurina mainimata suhted vanematega ning laste sotsiaalse identiteedi, mida on esile toonud Durlak et al., (2010).

Õpetajad tõid välja, et tööd mõjutavad nende oskused ja teadmised selle kohta, milliseid tegevusi pakkuda ning kuidas erinevates olukordades käituda. Samu aspekti tõid esile ka uurijad (Birmingham et al., 2005, Cross et al., 2010; Lee et al., 2012). Mitu õpetajat tõi välja, et nad tunnevad ennast ebakindlalt, kuna ei tea, milliseid tegevusi algklasside lastele pakkuda, neile valmistab raskusi erivajadustega lastega tegelemine ning nad sooviksid ennast selles vallas täiendada. See kinnitab Pikapäevarühma raportis (Pakosta, 2010) välja toodud mure pikapäevarühma õpetajate ebapiisava ettevalmistuse pärast tegelemaks erivajadustega

õpilastega. On hea tõdeda, et pikapäevarühma õpetajad toovad välja ka enda nõrkusi ning on valmis ennast sellealaselst täiendama, et ennast oma tööd tehes kindlamalt tunda.

Õpetajad tõid välja, et neil tekib tihti sisemisi dilemmasid, kui palju lubada lastel mängida sõjamänge ning kas ja kui palju aidata lapsi koduste tööde tegemisel. Kas parandada kõik vead või jätta parandamata, et klassiõpetaja ka näeks, kuidas laps on tunnis õpitut mõistnud. Huvitav on tõdeda, et õpetajad peavad vajalikuks laste töödes vigu parandada. Pigem peaks andma teada vigadest ning suunama last uuesti enda tööd üle vaatama, et laps ise oma vead parandaks. Või kui laps pole teemat hästi mõistnud on pikapäevarühma õpetajal võimalik klassiõpetajaga koostööd teha, andes talle teada, et lapsed pole teemat mõistnud või pakkudes ise teadlikult tegevusi mis on soetud tunniteemadega. Pikapäevarühmas saaks edukalt läbi eesmärgistatud ja teadvustatud mängulise tegevuse toetada tundides õpitut. Sõjamängude kohta toob Niiberg (2006) välja, et need on üks osa poiste kasvamisest ning nende mängimine on üheks poiste loomulikuks arenguetapiks. Seda aga, kas ja kui palju sõjamänge kooliseinte vahel lubada ning millisel määral lapsi kodustes töödes aidata, võiksid õpetaja koos kolleegide ja juhtkonnaga kokku leppida. Lisaks mõjutab õpetajaid ka hirm distsipliini kaotamise pärast ning halb koostöö sama rühma teiste pikapäevarühma õpetajatega, kes on rühma juures teistel päevadel ja kellel on teistsugused reeglid ja tegutsemise viis. Samu aspekti tõid esile ka uurijad Zarret et al. (2012). Sisemiste dilemmade mõju uurijad välja ei toonud.

Tulemustes ilmnes, et õpetajaid mõjutavad paikapandud plaanid, nt tunniplaan ja bussiliikumise graafik ning laste huviringide ajad. Mõnes pikapäevarühmas on paika pandud ka nädalateemad, millest lähtuvalt tegevusi organiseeritakse. Seda aspekti polnud uurijad välja toonud. Lisaks mõjutavad pikapäevarühma tegevust ilm, aastaajad, olemasolevad vahendid ja ruumid. Samu asju mainisid ka uurijad (Afterschool program..., s.a; Zarret et al., 2012).

Ühe mõjutegurina toovad õpetajad esile ka ootusi pikapäevarühma tegevuse suhtes ning tagasisidet. Mõnes koolis peetakse kõige olulisemaks õppimist, samas kui teises koolis on pikapäevarühma pigem põnev ajasisustamise koht. Suuresti mõjutab pikapäevarühma tegevust lapsevanemate ootus, et lapsed seal ära õpiksid, ning sellest lähtuvalt ka tegutsetakse. Ühesõnaga võib öelda, et pikapäevarühma tööd mõjutab sellele pandud otstarve. Wong (2008) toob välja, et pikapäevarühma tööd mõjutavad selle visioon ja eesmärgid. Välismaa uuringute tulemustega võrdlemisel peab arvesse võtma ka kultuuriruumi erinevusi ning silmas peab pidama Eesti pikapäevarühma töökorralduse õigusliku regulatsiooni eripära.

Pikapäevarühma õpetajad toovad välja suures osas PGSis (2010) väljatoodud punktid:

lähtumine transpordist, individuaalsetest iseärasustest, vanemate soovidest, kuid jätavad mainimata laste koduse olukorraga arvestamise. Töö autor usub, et lapsest lähtumise all peavad õpetajad tihti silmas ka koduseid asju, sest need käivad paratamatult lapsega kaasas ning mõjutavad tema tundeid ja käitumist.

#### 4.4 Pikapäevarühma õpetajate muudatusettepanekud pikapäevarühma kvaliteedi tõstmiseks

Pikapäevarühma õpetajad tõid esile viis peamist aspekti, mille abil pikapäevarühmade kvaliteeti tõsta. Ühe olulise punktina toodi välja tihedam koostöö lapsevanemate, kolleegide ja lähedalolevate asutustega, et tagada lastele mitmekülgsete tegevuste pakkumine. Durlak et al., (2009) toovad esile, et lapsevanemate kaasamine ja nende kursishoidmine pikapäevarühmas toimuvaga aitab luua hästi toimiva pikapäevarühma süsteemi. Mitmed uurijad (Sheldon et al., 2010; Holleman et al., 2010; Cornell et al., 2010) lisavad, et üks eduka pikapäevarühma võtmetegur on koostöö nii lapsevanemate, kooli, kogukonna kui ka lähedal olevate asutustega.

Teise olulise punktina toodi esile muudatuste vajalikkus ressursidega seoses. Õpetajate arvates võiks riik omalt poolt rahaliselt rohkem toetada. Hetkel on pikapäevarühmad kohaliku omavalitsuse hallata ning võimalused sõltuvad sellest, kui palju kohalik omavalitsus pikapäevarühma panustab. See aga tekitab ebavõrdse olukorra ja ebavõrdsed tingimused. Toodi esile, et pikapäevarühma õpetajate tööd võiks rohkem väärtustada, kuna töökoormus ja vastutus on suur. Soovitakse, et pikapäevarühma õpetajate palganumber oleks suurem, see tõstaks ka motivatsiooni. Väikene palganumber võib olla üks tegur, miks pikapäevarühma õpetajad arvavad, et nende tööd väärtustatakse vähe. Pikapäevarühma õpetajatele makstakse aga vähem palka arvatavasti seepärast, et arvatakse, et pikapäevarühm on pelgalt ajasisustamise ja õpiabi koht, ning ei teata, kui suur on pikapäevarühma õpetaja töökoormus ja vastutus. Samuti võib väiksem palganumber tuleneda asjaolust, et pole määratletud pikapäevarühma õpetaja kvalifikatsiooninõudeid ja töötunde.

Kolmanda suurema punktina tuuakse esile ülesehituse ja struktuuriga seotud aspektid. Pea kõik vastanud pikapäevarühma õpetajad tõid rühma suuruse esile kui ühe tööd mõjutava asjaolu, pidades vajalikuks pikapäevarühma suuruse vähendamist 15 lapseni. Hetkel käib vastanute pikapäevarühmas keskel läbi 20–25 last päevas ja üks õpetaja ei jõua kõigi lastega individuaalselt tegeleda ning suures rühmas tekib rohkem konflikte. Hetkel kehtiv PGS (2010) ei sea pikapäevarühma suurusele mingeid piiranguid. Seega võib seaduse järgi olla pikapäevarühma suuruseks ka 100 last. Nii nagu vastanud, peab ka uurija, toetudes oma

kolmeaastasele praktilisele kogemusele pikapäevarühma õpetajana, vajalikuks pikapäevarühma suuruse maksimumi määratlemist 15–20 õpilaseni õpetaja kohta ja seda seaduslikul tasandil. Lisaks peavad pikapäevarühma õpetajad vajalikuks, et pikapäevarühmas pakutaks lastele mitmekülgseid tegevusi ning rohkem võiks pakkuda füüsilisi tegevusi.

Seadusandluse poole pealt ilmnesid mõnevõrra erinevad seisukohad. Mõned õpetajad tõid välja, et pikapäevarühma tegevus ei vaja seaduse tasemel muudatusi, samas tõi mitu õpetajat välja, et riik peaks rohkem reguleerima pikapäevarühma tööd ning seadusandlus peaks selgemalt sõnastama, mida pikapäevarühmas tehakse ja milline on pikapäevarühma õpetaja töötundide arv. Seega osaliselt toetavad ilmnunud tulemused Pakosta (2010) väljatoodud seisukohta, et pikapäevarühmade kvaliteedi ühtlustamiseks peeti vajalikuks riigipoolset selgemalt sõnastatud pikapäevarühmade minimaalseid kvaliteedinõudeid, sh selgelt väljendatud ootusi pikapäevategevuste suhtes.

Õpetajad tõid muudatusettepanekuna esile ka asjaolu, et vaja oleks rohkem pikapäevarühma õpetajaid, kuna see võimaldaks tööd omavahel ära jagada nii, et üks õpetaja tegeleks õppetööga ja teine mänguliste tegevustega. Uurijad (Cross, et al, 2010; Mahoney et al., 2010) pidasid üheks väga oluliseks pikapäevarühma kvaliteedi näitajaks oskuslikke õpetajaid. Ka pikapäevarühma õpetajad tõid välja, et pikapäevarühma õpetaja peaks oskama märgata laste individuaalseid iseärasusi ja nendest tulenevalt pakkuma eakohaseid tegevusi. See tähendab, et õpetaja peab olema suuteline individuaalseid iseärasusi märkama ja olema kursis sellega, millised tegevused on lastele eakohased. Mitu õpetajat tõi välja asjaolu, et ta pole kunagi kohtunud teiste pikapäevarühma õpetajatega ning kogemused piirduvad vaid oma kooli pikapäevarühma süsteemiga. Teiste koolide pikapäevarühmadest ei teata, kuid mitu õpetajat tõi välja, et peaks ennast selles vallas harima ning teiste rühmade kohta uurima. Õpetajate meelest tulevad pikapäevarühma õpetajale kasuks klassiõpetaja teadmised, kehalise kasvatusõpetaja teadmised ja tal peab olemas silmaring. Töös selgus, et mitmed pikapäevarühma õpetajad soovivad seoses pikapäevarühma tööga täiendada enda psühholoogiaalaseid teadmisi, samuti teadmisi, kuidas töötada erivajadustega lastega. 2013. aastal kaotas kehtivuse Pedagoogide kvalifikatsiooninõuete määrus (2002), mille § 29 kohaselt pidi pikapäevarühma kasvatajal olema kas pedagoogiline kõrg- või keskharidus või muu kõrg- või keskeriharidus ja läbitud 160-tunnine pedagoogikakursus. Kuigi PGS toob välja, et pikapäevarühmas pakutakse pedagoogilist juhendamist ning ka pikapäevarühma õpetajad peavad oluliseks, et pikapäevarühma õpetajal oleks pedagoogilised teadmised, siis seaduse kohaselt võib pikapäevarühmas töötada ka õpetaja, kellel puudub pedagoogiline taust. HTMi koduleheküljel on välja toodud, et pikapäevarühma kasvataja ametisobivuse sisuline

hindamine on õppeasutuse pidaja või õppeasutuse direktori pädevuses (Kurm, 2013). Praegu ei koolitata eraldi pikapäevarühma õpetajaid, kuid ehk oleks aeg sellise lisakursuse tekitamiseks.

Ilmnes, et õpetaja töötamine lisaks aineõpetajana töötamisele ka pikapäevarühmas mõjub positiivselt laste ja õpetaja omavahelisele suhtlemisele, mis on mitme uurija (Birmingham et al., 2005; Durlak et al., 2010; Wong, 2008) meelest üks hea pikapäevarühma kriteerium. Sellest võiks järeldada, et klassiõpetajad võiksid olla lisaks ka pikapäevarühma juures. Samas tõi mitu õpetajat muudatusettepanekuna välja aspekti, et pikapäevarühmas peaks töötama eraldi inimene, kes ainetunde ei anna. Tuginedes oma varasemale kogemusele pikapäevarühma õpetajana, peab uurija samuti õigeaks, et pikapäevarühmas oleks lastega inimene, kes neile ainetunde ei anna, kuna siis on lastel tunne, et nad ei ole enam koolitunnis, vaid teise inimesega on nad tihti vabamad ja julgemad. Hetkel on pikapäevarühma õpetajateks enamasti sama kooli aine- või klassiõpetajad. Ka enamused vastanutest töötab koolis lisaks pikapäevarühma õpetajale ka mõne aine õpetajana. Ühest küljest võimaldab see õpetajal tihedama sideme loomist lapsega, kui ta saab lapsega vabamas õhkkonnas koos õppida ja mängida. Teisalt aga võib see tekitada õpetajas ka rollikonflikte, kuna klassi ees olles on õpetajal teised eesmärgid ja ülesanded kui pikapäevarühmas olles. Seega peab uurija oluliseks, et koolides oleks võimalusel eraldi pikapäevarühma õpetajad, kes üldjuhul lastele tunde ei anna. Ideaalis võiks uurija ja ka mitmete vastanute meelest olla pikapäevarühma mitu õpetajat, kellest üks tegeleb õppetööga ja teine mänguliste tegevustega. Õppetööga tegelev õpetaja võiks sellisel juhul uurija meelest olla klassiõpetaja, kes teab, mis teema lastel parasjagu on, ning näeb õppimisel aidates kohe ära, kas laps on teemast aru saanud või mitte.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et üldjoontes peavad pikapäevarühma õpetajad pikapäevarühma eesmärgiks samu aspekte, mis on välja toodud PGŠis, pidades lisaks PGŠis väljatoodule oluliseks pikapäevarühma ülesandeks ka laste sotsiaalsete oskuste arendamist. Oma tegevusi planeerides lähtuvad õpetajad pikapäevarühma eesmärkidest ja eelpool väljatoodud pikapäevarühma puudutavatest regulatsioonidest. Nad arvestavad laste ealisi iseärasusi ning laste ning vanemate ja laste soove.

#### **4.5 Uurimistöö piirangud ja praktiline väärtus**

Käesolevas uurimistöös selgitati välja eestikeelsete tavakoolide pikapäevarühma õpetajate arvamused seoses pikapäevarühma otstarbe, seal pakutavate tegevuste, pikapäevarühma tööd mõjutavate tegurite ja arenguvõimalustega. Üheks töö piiranguks osutus

vähene kogemus kvalitatiivse uurimuse läbiviimisel, suures osas mõjutas uurijat vähene kogemus intervjuerijana, mille tõttu otsustati teha alguses küsitlus, kuigi oleks võinud kohe teha intervjuu. See oleks osaliselt aega kokku hoidnud. Tööd mõjutas ka piiratud ajalimiit.

Üheks piiranguks võis osutada ka uurija isiklik kogemus pikapäevarühma õpetajana ja oma kindel väljakujunenud arusaam pikapäevarühma otstarbest. Ka Flick (2007) toob välja, et üheks kvalitatiivse uurimisviisi kitsaskohaks võib osutada asjaolu, et uurija valikotsused kallutavad tema ootusi ja soove, mille tõttu võib tekkida oht, et leitakse vaid seda, mida juba teatakse.

Erinevaid pikapäevarühma õpetajaid ei saa üks ühele omavahel kõrvutada, kuna nende arvamusi ja nende poolt pakutavaid tegevusi mõjutavad nii koolide erinevad materiaalsed kui ka ajalised võimalused. Pikapäevarühma süsteemid on koolides erineva kestuse ja suunisega. Kindlasti tasub tulevikus uurida pikapäevasüsteeme laiemalt, kaasates uurimusse ka lapsevanemad, kes lapsi pikapäevarühma panevad, ja lapsed, kes tegevustes osalevad, ning teisi pikapäevarühma õpetajaid.

Töö praktiliseks väärtuseks peab uurija eelkõige isikliku silmaringi laienemist, mis kaasnes teoreetilise materjaliga tutvumisel, ning samuti sai uurija mõtteid ja ideid erinevate tegevuste kohta, mida enda pikapäevarühma lastele veel pakkuda võiks. Näiteks rohkem talviseid tegevusi õues (lumesõda, kelgutamine), rohkem vestlusi elulistel teemadel ja võimalusel teha koostööd sotsiaalpedagoogiga ning lähedal asuvate huvikoolide ja noortekeskusega. Üks praktiline väärtus on uurija areng intervjuerijana.

Töö annab ülevaate, milliseid erinevaid tegevusi pikapäevarühmas pakkuda saaks, mis on peamised pikapäevarühma töö mõjufaktorid ja milliseid muudatusi võiks pikapäevarühma õpetajate meelest teha, et pikapäevarühmade kvaliteeti tõsta. Ilmnunud tegevuste kirjeldustest ja erinevatest pikapäevarühma struktuuride kirjeldustest on abi pikapäevarühma õpetajatele oma töö mitmekesistamiseks ja süsteemsemaks korraldamiseks ning muudatusettepanekud annavad koolijuhtidele ideid, kuidas enda kooli pikapäevarühma süsteemi toimimist parendada.

### **Tänuõnad**

Tänan kõiki uurimuses osalenud pikapäevarühma õpetajaid, kes leidsid aega teema peale mõtlemiseks ja küsitlusele või intervjuule vastamiseks.

Tänan oma juhendajat Jüri Ginterit suunamise ja juhendamise eest kõigis töö etappides.

Loomulikult tänan ka oma perekonda, eriti oma meest, kes oli töö kirjutamise ajal toeks ja abiks ning motiveeris tööd lõpuni kirjutama.

### **Autorsuse kinnitus**

*Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva magistritöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud ,lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.*

24.05.2016

*(töö autori allkiri ja kuupäev)*

### Kasutatud kirjandus

- Aasmäe, A. (2004, aprill 5). Laste koolist väljalangemist vähendaks tohus ennetustöö. *Postimees*. Külastatud aadressil: <http://www.postimees.ee/1407015/laste-koolist-valjalangemist-vahendaks-tohus-ennetustoo>.
- Adamson, M. (2010). *Koolikohustuse mittetäitmine kui sotsiaalne probleem Põlva linna üldhariduskoolide näitel*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- After-School Programs: From Vision to Reality* (s.a.). Külastatud aadressil [http://www.thirteen.org/edonline/concept2class/afterschool/exploration\\_sub5.html](http://www.thirteen.org/edonline/concept2class/afterschool/exploration_sub5.html).
- Alaealise mõjutusvahendite seadus*. Vastu võetud 28.01.1998. Külastatud aadressil <http://www.riigiteataja.ee/akt/13335902>.
- Altmart, E. (2013). *Pikapäevarühmas õppivate esimese kooliastme õppivõtted ja -viisid teksti lugemise juures*. Publitseerimata lõputöö. Tartu Ülikool Viljandi Kultuuriakadeemia.
- Birmingham, J., Pechman, E. M., Russell, C. A., & Mielke, M. (2005). *Shared features of high-performing after-school programs: A follow-up to the TASC evaluation*. Washington, DC: Policy Studies Associates.
- Burnard, P., Gill, P., Stewart, K., Treasure, E., & Chadwick, B. (2008). Analysing and presenting qualitative data. *British dental journal*. 204(8), 429–432.
- Cornelli, S. R., & Richards, M. H. (2010). The after-school needs and resources of a low-income urban community: Surveying youth and parents for community change. *American Journal of Community Psychology*. Vol. 45 Issue 3/4, p 430.
- Cross, AB., Gottfredson, DC., Wilson, DM., Rorie, M., & Connell, N. (2010). Implementation Quality and Positive Experiences in After-School Programs. *Am J Community Psychol*. Vol 45, Issue (3–4), 370–380.
- Durlak J. A., Mahoney, J.L., Bohnert, A. M. & Parente, M. E. (2010). Developing and Improving After-School Programs to Enhance Youth's Personal Growth and Adjustment: A Special Issue of AJCP. *American Journal of Community Psychology*. Volume 45, Issue 3, pp 285–293.
- Durlak, J. A., & Weissberg, R.P. (2007). *The Impact of After-School Programs That Promote Personal and Social Skills*. Chicago, IL: Collaborative for Academic,



- Social, and Emotional Learning. CASEL.
- Durlak, J.A, Berger, S.R, Celio, I.C. (2009). After- School Programs. Gullotta, T. P., Walberg, H. J., & Weissberg, R. P. *A Blueprint for Promoting Academic and Social Competence in After- School Programs* (lk 43–62). Springer.
- Eccles, J.S. (1999). The Development of Children Ages 6 to 14. When School Is Out. *The Future of Children*. Vol. 9, Issue 2.
- Eesti statistiks (2012). *Rahvaarv, pindala ja asustustihedus maakonna järgi, 31. detsember 2011*. Külastatud aadressil: <https://www.stat.ee/67696>.
- Eesti teadlaste eetikakoodeks, 2002. Külastatud aadressil: [http://www.akadeemia.ee/\\_repository/File/ALUSDOKUD/Eetikakoodeks2002.pdf](http://www.akadeemia.ee/_repository/File/ALUSDOKUD/Eetikakoodeks2002.pdf).
- ELi suunised füüsilise tegevuse kohta. Soovituslikud poliitilised meetmed tervist parandava füüsilise tegevuse toetamiseks. 2008. Külastatud aadressil: [http://ec.europa.eu/sport/library/policy\\_documents/eu-physical-activity-guidelines-2008\\_et.pdf](http://ec.europa.eu/sport/library/policy_documents/eu-physical-activity-guidelines-2008_et.pdf).
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115.
- Flick, U. (2007). *Designing Qualitative Research*. London: SAGE Publications
- Fontana, A., Frey, J. H.(1994). Interviewing: The art of science. In. E. Denzin, H. K., Lincoln, S (Eds), *Handbook of Qualitative Research Thousand* (pp. 361–376). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2003). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 200. 24, 105–112.
- Hirsch, B.J., Mekinda, M.A, & Stawicki J.A. (2010). More Than Attendance: The Importance of After-School Programs Quality. *American Journal of Community Psychology*. Vol. 45, Issue 3–4, 447–452.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Holleman, M. A., Sundius, M. J., & Bruns, E. J. (2010). Building opportunity: developing city systems to expand and improve after school programs. *American Journal of Community Psychology*.
- Hsieh, H-F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qual Health Res*. Vol. 15, no.9, 1277–1288.
- Ilves, E. & Altjõe, K. (2012, oktoober, 5). Hea kooli mõõdupuu. Postimees. Külastatud aadressil: <https://president.ee/et/vabariigi-president/evelin-ilves/evelin-ilves->

meedia/8040-2012-10-05-06-30-57.

Kahne, J., Nagaoka, J., Broen, A., O'Brien, J., Quinn, T., & Thiede, K. (2001). Assessing After-School Programs as Contexts for Youth Development. *Youth & Society*, Jun. Vol. 32. No.4, 421–446.

Kanep, H. (2008). *Uuring „Haridusliku erivajadustega õpilane koolikaardil, tugiteenuste kättesaadavus haridusliku erivajadusega õpilasele.“ II osa. Analüüs haridusliku erivajadustega õpilastest ja tugiteenuste kättesaadavusest õpilastele.* Haridus- ja teadusministeerium. Tartu.

Keskel, A., Kerme, H., & Salla, K. A. (2010). *Koolikorralduslikud tugimeetmed, kasvatusraskustega õpilastele.* Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Eesti Noorsootöö Keskuse analüüs. Tallinn.

Kikas, E. (2005). *Õpioskused ja nende õpetamine.* Aivar Ots (Toim), *Üldoskused- õpilase areng ja selle soodustamine koolis.* (lk 47–94) Tartu: TÜ Kirjastus.

*Kooli õppe- ja kasvatusalastes kohustuslikes dokumentides esitatavad andmed ning dokumentide täitmise ja pidamise kord.* Vastu võetud 25.08.2010. Külastamise aadress <https://www.riigiteataja.ee/akt/13352237>.

*Koolieelse lasteasutuse pedagoogide kvalifikatsiooninõuded.* Vastu võetud 26.08.2002. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/103092013036>.

*Koolinoorsootöö näited välismaal. Konverents „Inspireeriv õpikeskkond koolis“ raames.* (30. oktoobril 2012) Tallinnas. Külastatud aadressil [http://mitteformaalne.ee/assets/galleries/KNT\\_N%C3%A4ited.pdf](http://mitteformaalne.ee/assets/galleries/KNT_N%C3%A4ited.pdf).

Kosk, R. (2012, 5. nov). Kasutamata võimalused kooli huvitegevuses. *Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil: <http://opleht.ee/719-kasutamata-voimalused-kooli-huvitegevuses/>.

Krefting, L. (1991). Rigor in Qualitative Research: The Assessment of Trustworthiness. *American Journal of Occupational Therapy*. Vol. 45, no. 3, 214–222.

Kurm, T. (2013). *Ministeerium kaasajastab koolijuhtide, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõudeid.* Haridus- ja Teadusministeeriumi avalike suhete osakond. Külastamise aadress <http://www.hm.ee/index.php?0513410>.

Laanoja, P. 2016. *E-maili päringu teel saadud informatsioon.*

*Laeva Põhikooli Pikapäevarühma töökord.* (2008). Kinnitatud direktori käskkirjaga nr. 7. Külastatud aadressil: <http://www.laeva.edu.ee/uploads/laeva/Pika...doc>.

Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis.* Tallinn: OÜ Infotrükk.

*Lapse Huvikaitse Koja tagasiside seoses Riigikogu sotsiaalkomisjoni pikapäevarühma ja*

*kooli riikliku õppekava välise või sellega seotud tegevuste korralduse raporti koostamisega*. 2010. Külastatud aadressil

[http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Wr9mVJI1J4AJ:www.pereno.u.ee/public/Riigikogu\\_sotsiaalkomisjon\\_pikapaevaruhma\\_raporti\\_sisend2.docx+&cd=2&hl=et&ct=clnk&gl=ee&client=firefox-a](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Wr9mVJI1J4AJ:www.pereno.u.ee/public/Riigikogu_sotsiaalkomisjon_pikapaevaruhma_raporti_sisend2.docx+&cd=2&hl=et&ct=clnk&gl=ee&client=firefox-a).

Lauer, P. A., Akiba, M., Wilkerson, S.B., Apthorp, H. S., Snow, D., & Martin-Glenn, M. L. (2006). Out-of-School-Time Programs: A Meta-Analysis of Effects for At Risk Students. *Review of Educational Research*. Vol. 76, Issue 2, p275–313.

Lee, A.H.I., Yang, C.-N., & Lin, C.-Y. (2012). Evaluation of children after-school programs on taiwan: FAHP approach. *Asia Pacific Education Review*, vol 13, nr 2, 347–357.

Leppik, P. (2000). *Lapse arendamise ja õpetamise probleeme koolis*. Tartu: TÜ kirjastus

Lukas, T. (2010). XI Riigikogu stenogramm. VIII istungjärg. Külastatud aadressil:

<http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1287403500>.

Lutsar-Jänes, L. 2013. *Suutervis koolis. Abiks õpetajale suutervise teemade käsitlemisel*.

Terviseedendusprojekt “Laste hammaste tervis”. Külastatud aadressil.

[http://kiku.hambaarst.ee/share/file/kiku/suutervis\\_koolis\\_1.pdf](http://kiku.hambaarst.ee/share/file/kiku/suutervis_koolis_1.pdf).

Mahoney, J. L., Levine, M., & Hinga, B. (2010). The Development of After-School Program Educators Through University- Community Partnerships. *Applied Developmental*.

Marshall, M.N.(1996). *Sampling for qualitative research*. Family Practice, 13(6)522–525.

Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis*. Theoretical foundation, basic procedures and software solution. Külastatud aadressil:

<http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/39517>.

Miller, K., Mont, D., Maitland, A., Altman, B., Madans J. (2011) *Results of a cross-national structured cognitive interviewing protocol to test measures of disability*. Quant. 45, 801–815 .

Mitchell, G. J. (2001). A qualitative study exploring how qualified mental health nurses deal with incidents that conflict with their accountability. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 8, 241–248.

Murray, C. D., & Sixsmith, J. (2002). Qualitative health research via the Internet: practical and methodological issues. *Health Informatics Journal*. Vol 8, nr.1, 47–53.

*National Framework for Before- and After-School Activities In Basic Education 2011*.

2011. Finnish National Board of Education. Külastatud aadressil

[http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:emnazsrvmfUJ:www.oph.fi/download/137432\\_national\\_framework\\_for\\_before\\_and\\_after\\_school\\_activities\\_2011.pdf+&cd=1&hl=et&ct=clnk&gl=ee&client=firefox-a](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:emnazsrvmfUJ:www.oph.fi/download/137432_national_framework_for_before_and_after_school_activities_2011.pdf+&cd=1&hl=et&ct=clnk&gl=ee&client=firefox-a).

Niiberg, T. (2006). *Meheks, isaks ja härrasmeheks*. Tartu: AS Atlex.

Oliver, D. G., Serovich, J. M., & Mason, T. L. (2005) *Constraints and opportunities with interview transcription: towards reflection in qualitative research*. Social Forces, 84(2), 1273-1289.

Paal, V. (2012). *Alaealiste kuritegevuse ennetamine Eestis ja selle efektiivsus. Publitseerimata magistritöö*. Tartu Ülikool.

Padrik, J. (2011). *Õiguskantsler: seadusandja peab otsustama, kes maksab kooli pikapäevarühma eest*. Külastatud aadressil <http://oiguskantsler.ee/et/oiguskantsler/suhted-avalikkusega/uudised/oiguskantsler-seadusandja-peab-otsustama-kes-maksab-kooli>

Pakosta, L. (2010). *Sotsiaalkomisjoni raport pikapäevarühma ja kooli riikliku õppekava välise või sellega seotud tegevuste kohta*.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks:Sage. *Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded*. Vastu võetud 26.08.2002. Külastamise aadress <https://www.riigiteataja.ee/akt/13363346>.

*Pikapäevarühma eesmärgid (s.a)*. Tallinna Ühisgümnaasiumi kodulehekülg Külastatud aadressil <http://www.tyhg.edu.ee/tugiteenused/pikapaevaryhm.html>.

*Pikapäevarühma töökorraldus ja päevakava 2012*. Kinnitatud direktori käskkirjaga nr 1-5/4. Külastatud aadressil: <http://www.pelgulinna.tln.edu.ee/failid/oppekava2013/pikkp2ev.docx>.

*Pikapäevarühma töökorralduse alused*. Vastu võetud 02.06.2000. Külastamise aadress <https://www.riigiteataja.ee/akt/12743909?leiaKehtiv>.

*Promoting Quality in Afterschool Programs through State Child Care Regulations*. 2006. Administration for Children and Families Child Care Bureau. Külastatud aadressil: <http://www.researchconnections.org/childcare/resources/11434/pdf>.

Puul, M. (2013). *Muukeelne laps Eesti õppekeelega kooli 1. klassis. Klassiõpetajata ja lastevanemate aramus*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

*Põhikooli riiklik õppekava*. Vastu võetud 06.01.2011. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013007>

*Põhikooli-ja gümnaasiumiseadus*. Vastu võetud 09.06.2010. Külastamise aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/111072013002>.

- Raave, R (2014, 24. jaan). Riik peab õpetama tugispetsialiste ka edaspidi. *Õpetajate Leht*.  
Külastatud aadressil: <http://opleht.ee/12770-riik-peab-toetama-tugispetsialiste-ka-edaspidi/>.
- Reps, M. (2010). *XI Riigikogu stsenogramm. VIII istungjärk*. Küastatud aadressil:  
<http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201010181500#PKP-7110>.
- Riiklik perepoliitiliste meetmete analüüs*. 2009. Esitamiseks Vabariigi Valitsusele 2007. - 2011. aasta tegevusprogrammi punkti 1.16.2 „Ülevaade analüüsist riiklike perepoliitiliste sammude mõjust sündimusele ja laste kasvatamisele” täitmise raames. Tallinn. EV Sotsiaalpoliitika info ja analüüsi osakond.
- Sarv, E-S. (2008). *Õpetaja ja kool õpilase arengu toetajana*. Õpetaja enesest ja koolist. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Schwartz, M. J. 2007. *Mis on iseloomukasvatus?* Külastatud aadressil:  
[http://www.eetika.ee/sites/default/files/eetika/files/Iseloomukasvatus%20Ameerika%20%C3%9Chendriikides\\_0.pdf](http://www.eetika.ee/sites/default/files/eetika/files/Iseloomukasvatus%20Ameerika%20%C3%9Chendriikides_0.pdf).
- Sheldon, J., Arbretton, A., Hopkins, L., & Grossman, J. B. (2010). Investing in success: Key strategies for building quality in after-school programs. *American Journal of Community Psychology*.
- Sutrop, M. 2012. *Õpetaja kui väärtuskasvataja*. Tartu Ülikooli eetikakeskus INNOVE täiendkoolituse materjalid. Külastatud aadressil:  
[http://toripk.ee/torikool/wpcontent/uploads/2012/11/6petaja\\_vaatuskasvataja\\_Margit\\_Sutrop.pdf](http://toripk.ee/torikool/wpcontent/uploads/2012/11/6petaja_vaatuskasvataja_Margit_Sutrop.pdf).
- Zarrett, N., Skiles, B., Wilson, D. K., MaClintock, L. (2012). A qualitative study of staff perspectives on implementing an after school program promoting youth physical activity. *Evaluating and program planning*. 35, 417–426.
- Zhang, J. J., Lam, E. T. C., Smith, D. W., Fleming, D. S., & Connaughton, D. P. (2009). Development of the Scale for Program Facilitators to Assess the Effectiveness of After School Achievement Programs. *Measurement in Physical Education and Exercise Science. Tyler&Francis Online*. Vol. 10, Issue 3, 151–167.
- Zief, S.G, Lauver, S., & Maynard, R.A. (2006). *Impacts of after-school programs on student outcomes*. The Campbell Collaboration. 3.
- Tervisekaitsenõuded kooli päevakavale ja õppekorraldusele*. Vastu võetud 02.03. 2001. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351102>.
- Tervisekaitsenõuded tohtlustamisele koolieelses lasteasutuses ja koolis*. Vastu võetud 15.01.2008. Külastatud aadressil

<https://www.riigiteataja.ee/akt/120042012008?leiaKehtiv>.

Truverk, K. (2010). *Kooli valikut mõjutavad tegurid 1.klassi astumisel Kuressaare lastevanemate näitel*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

Wong, A. M. (2008, Februar 24). *Secrets of Successful Afterschool Programs*.

<https://www.gse.harvard.edu/news/uk/08/02/secrets-successful-afterschool-programs>.

Õnnelike pikapäevarühmad. (2010). *Liisa Pakosta ajaveeb*. Külastatud aadressil:

<http://liisapakosta.blogspot.com/2010/09/onnelike-pikapaevaruhmad.html>.

Õunapuu, L.(2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil:

[http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu\\_kvalitatiivne.pdf](http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf).

## Lisad

### *Lisa 1. Avatud küsimustega küsimustik*

Pikapäevarühma õpetajate hoiakud ja arvamused pikapäevarühma otstarbe ja tegevuste suhtes

Tere!

Mina olen Tartu Ülikooli kasvatusteaduste magistriõppe üliõpilane Anu Lukk. Pöördun Teie poole seoses oma magistritööga, mille eesmärgiks on kirjeldada pikapäevarühma õpetajate hoiakuid ja arvamusi pikapäevarühma otstarbe ja tegevuste suhtes, et saada infot edaspidisteks teemakohasteks uuringuteks ja valdkonna arendamiseks.

Palun Teil vastata alljärgnevale küsimustele. Küsimustik on anonüümne ja põhineb Teie isiklikul arvamusel. Palun püüdke vastata kõigile küsimustele. Jälgige ka küsimuse juures olevaid juhiseid.

Teie panus on oluline!

Ette tänades,

Anu Lukk

anu1.lukk@gmail.com

Kui kaua olete pikapäevarühma õpetajana kokku töötanud? *Palun trükkige aastate arv numbriliselt*

.....

Kui suur on teie töökoormus pikapäevarühma õpetajana? *Palun märgistage sobiv vastusevariant*

1.1.vähem kui 5 tundi nädalas

1.2.5-10 tundi nädalas

1.3.11-15 tundi nädalas

1.4.16-20 tundi nädalas

1.5.rohkem kui 20 tundi nädalas

Millisel määral on pikapäevarühma tegevus Teie arvates vajalik?

1 2 3 4 5

Pole üldse vajalik

On väga vajalik

Palun põhjendage oma arvamust. Miks on pikapäevarühma tegevus Teie arvates vajalik, või miks pole vajalik?

Palun kirjeldage, mis on Teie meelest pikapäevarühma eesmärgid?

Palun kirjeldage, milline võiks Teie arvates ideaalne pikapäevarühm olla?

Kas Teie arvates vajaks pikapäevarühma süsteem parendamist? Palun põhjendage oma arvamust.

Milliseid muudatusi oleks Teie arvates vaja teha, et pikapäevarühma süsteemi parendada?

Palun kirjeldage pikapäevarühma kus Teie töötate.

Milliseid tegevusi Te pikapäevarühmas lastele pakute ja mis eesmärgil? Kui sageli Te neid tegevusi pakute, ning kui kaua need tavaliselt ajaliselt kestavad?

Millest Te lähtute pikapäevarühma tegevusi pakkudes?

Millest sõltub, milliseid tegevusi Te pikapäevarühmas pakute?

Milliseid tegevusi peaks Teie arvates pikapäevarühmades lastele rohkem pakkuma ja miks?

Mis takistab Teie meelest pikapäevarühmas rohkemate tegevuste pakkumist?

Kuidas mõjutab pikapäevarühma tegevus Teie arvates seal käivaid lapsi?

Kui palju ja millises vanuses lapsi Teie pikapäevarühmas keskmiselt päevas käib?

*(mitmenda(te) klassi(de) lapsed ja nende umbkaudne arv)*

Millega Te tegelete lisaks pikapäevarühmas töötamisele? *(õpite- mis eriala?, töötate-kellena?, hobid, huvid)*

Teie sugu

Naine

Mees

Teie vanus

25 või alla selle

26-30

31-35

36-40

41-45



46-50

51 või rohkem

Omandatud haridustase . *Valige palun kõrgeim omandatud haridustase*

Põhiharidus

Keskharidus

Keskeriharidus

Rakenduskõrgharidus

Kõrgharidus

Omandatud eriala (d)

Mis teemalisi kursuseid sooviksite seoses pikapäevarühma tööga juurde õppida?

Maakond, kus te pikapäevarühma õpetajana töötate?

Harju maakond

Hiiu maakond

Ida-Viru maakond

Jõgeva maakond

Järva maakond

Lääne maakond

Lääne-Viru maakond

Põlva maakond

Pärnu maakond

Rapla maakond

Saare maakond

Tartu maakond

Valga maakond

Viljandi maakond

Võru maakond

## ***Lisa 2. Informeeriv kiri***

Tere!

Olen Tartu Ülikooli kasvatusteaduste magistriõppe tudeng ning palun Teie abi seoses oma magistritööga, mille raames kaardistan Eesti eestikeelsete tavakoolide pikapäevarühma õpetajate hoiakuid ja arvamusi pikapäevarühma otstarbe ja tegevuste suhtes.

Sain Teie kontaktandmed kooli koduleheküljelt.

Küsimustik on anonüümne, vabatahtlik ning põhineb Teie isiklikul arvamusel.

Soovin teada, kas Te töötate pikapäevarühma õpetajana vähemalt kolmel päeval nädalas, ning kas te oleksite nõus mind mu töös aitama, ning järgmise nädala jooksul vastama ühele elektroonilisele küsimustikule, mille link saadetakse Teile e- mailile.

Oleksin väga tänulik, kui Te vastaksite antud kirjale hiljemalt reedeks (17. jaanuariks 2014), et saaksin vajadusel otsida Teie asemele uue osaleja.

Kõike head soovides, ning  
abi ja koostöö eest ette tänades,

Anu Lukk

tel. 55611596

anu1.lukk@gmail.com

QCAmap programmi abil Exceli tabelina moodustunud koodiraamat

Intervjuu vast	D42	Erivajadusega lapsed klass (7)	Raskusi valmistab erivajadustega õpilaste käitumine, kes vanemate soovil õpivad meie koolis.
Intervjuu 6.tx	D42	Erivajadusega lapsed klass	Võibolla see kui tekib pikka päeva. Meil räägitakse tänapäeval erivajadustega lastest ja kui tuleb jälle uus komplekt es
Intervjuu 4.tx	D72	Halg koostöö kolleegiga, k	Aga nüüd ongi, et probleem minu rühmaga, et meil on nagu kahe inimese vahel ära jaotud ja meie kahe koostöö ei ol
Intervjuu 3.tx	D72	Halg koostöö kolleegiga, k	(3) Mina leian, et meil toimivad kõik asjad. Muidugi praegu on see, et kuna kaks päeva mind ei ole. Ma olen kolmel nä
Ankeet B.txt	D12	Huviringide ajad	,huviringide aegadest
Intervjuu 2.tx	D40	Ideede puudus	(2) Minul on ideede puudus, ma lihtsalt ei ole selliste tegevustega varem kokku puutunud. Kõik mis puudutas inglise ke
Intervjuu 4.tx	D40	Ideede puudus	(4) Ideede puudu on kõige tavalisem.
Ankeet A.txt	D7	Ilm	A) Ilmast,
Ankeet C.txt	D7	Ilm	sõltub ilmast, kas saab minna õue;
Ankeet D.txt	D7	Ilm	(D)Pärast tunde läheme nendega 1 tunniks õue ( kui ilm lubab).
Ankeet G.txt	D7	Ilm	Esimese tunni ajal on tavaliselt kui ilm lubab tegevused õues.
Ankeet G.txt	D7	Ilm	Vihmase ilma korral peame kahjuks viibima klassiruumis mis on üsna pisike.
ankeet K.txt	D7	Ilm	(K) See, milliseid tegevusi pikapäevarahmas teeme, sõltub ilmast,
Intervjuu 5.tx	D7	Ilm	(5) Talvel väga tihti ei käia ja ühest küljest ka selle pärast
Ankeet F.txt	D30	Juhtkonna toetus	Kooli direktor ja juhtkond on mind kogu aeg toetanud ja süsteem toimib.
Intervjuu vast	D30	Juhtkonna toetus	(7) Siiaamaani on kooli juhtkond ja lapsevanemad meiega rahul. Ei kujuta ette suuri tegevuse muudatusi.
Intervjuu 6.tx	D59	Kindlad paikapandud reegl	a selleks on mul välja töötatud pikapäeva reeglid. On kümme käsku seina peal ja lapsed kõik teavad seda , nad on sed
Intervjuu 3.tx	D59	Kindlad paikapandud reegl	(3)Meil on hästi paigas reeglid.
ankeet K.txt	D36	Klassi nädalateema	klassi nädalateemast.
Ankeet C.txt	D18	Koduste tööde rohkus	(C) Sõltub sellest, kas lastele on antud koduseid töid ja kui palju.
Ankeet D.txt	D18	Koduste tööde rohkus	koduste tööde rohkusest.
Ankeet J.txt	D18	Koduste tööde rohkus	õpitav maht on klassiti erinev.
Ankeet J.txt	D18	Koduste tööde rohkus	(J) Laste kodutöödest, kui palju neid on.
Intervjuu 5.tx	D18	Koduste tööde rohkus	Alguses on ju ka vähem õppida, septembris ja siis on see nagu võimalik ja kevadel samuti, ilmad on ju ka ilusad ja siis i

#### Lisa 4. Väljavõtte kodeerimisest QCMap programmiga

Avatud küsimustega küsitlusele vastanu vastuste kodeerimine

Palun põhjendage oma arvamust. Miks on pikapäevarühma tegevus Teie arvates vajalik, või miks pole vajalik?

(C) Pikapäevarühm on toeks lastevanematele, kellel pole võimalik lastega piisavalt tegeleda. Võimaldab lastel sisukalt aega veeta. Oluline on see eelkõige lastele, kelle vanematel pole võimalik nendega piisavalt aega veeta ega õppida. Enamik lapsi vajab õppimisel tuge ning juhendamist mängudes.

Pikapäevarühm mõjub lapse arengule soodsalt: ta õpib teistega paremini suhtlema ning saab uusi teadmisi ja kogemusi.

Palun kirjeldage, mis on Teie meelest pikapäevarühma eesmärgid

(C) Lapse arendamine läbi erinevate tegevuste, vaba aja sisustamine lapse arengule soodsalt mõjuvate tegevustega, toe pakkumine lapsevanematele.

Pakkuda lastele arendavaid tegevusi, abi õppimisel

Kuidas mõjutab pikapäevarühma tegevus Teie arvates seal käivaid lapsi?

(C) Arendab nende sotsiaalseid oskusi. Tuleb omavahel kokku leppida, milleist mängu mängitakse ning milline roll kellelgi mängus on. Pikapäevarühma tegevus arendab erinevaid võimeid ja sotsiaalseid oskusi. Arenevad õnioskused, sest õnetaia oskab suunata õninrotsessi. Lähi erinevate tegevuste

Category Formation

- |   |   |  |
|---|---|--|
| <input type="checkbox"/> B2: Ära õppimine                 | <input type="checkbox"/> B15: Lastehoiu koht                | <input type="checkbox"/> B26: Organiseeritud tegevuse pakk   |
| <input type="checkbox"/> B3: Lisa söögikorra pakkumine    | <input type="checkbox"/> B16: Anda lastele võimalus puhata  | <input type="checkbox"/> B27: Õpitu kordamine ja kinnistami  |
| <input type="checkbox"/> B4: Tugi esimese klassi lastele  | <input type="checkbox"/> B17: Turvalise keskkonna pakkumi   | <input type="checkbox"/> B28: Kella tundma õppimine, koris   |
| <input type="checkbox"/> B5: Aidata kodutööde tegemisel   | <input type="checkbox"/> B19: Sisuka vaba aja veetmise võir | <input type="checkbox"/> B30: Lastel võimalus järeltöid teha |
| <input type="checkbox"/> B6: Arendada iseseisvust         | <input type="checkbox"/> B20: Laiendab silmaringi           | <input type="checkbox"/> B31: Õpiharjumuse kujundamine/õ     |
| <input type="checkbox"/> B7: Arendada vastutustunnet      | <input type="checkbox"/> B21: Õpioskuste arendamine         | <input type="checkbox"/> B32: Tugi õppimi- ja kohanemises    |
| <input type="checkbox"/> B8: Arendada suhtlemisoskust     | <input type="checkbox"/> B22: Värskes õhus viibimine        | <input type="checkbox"/> B33: Omaalgatuse toetamine          |
| <input type="checkbox"/> B9: Õpetada teistega arvestama   | <input type="checkbox"/> B23: Koht eakaaslastega suhtlemi   | <input type="checkbox"/> B34: Sõprussuhete loomine           |
| <input type="checkbox"/> B10: Arendada sotsiaalseid oskus | <input type="checkbox"/> B24: Järelvalve pakkumine lastele  | <input type="checkbox"/> B35: Keeruline sõnastada mille jac  |
| <input type="checkbox"/> B13: Õpetada mängima             | <input type="checkbox"/> B25: Vanemad soovivad, et lapsed   | <input type="checkbox"/> B37: Õppima suunamine               |
| <input type="checkbox"/> B38: Mängimine                   | <input type="checkbox"/> B48: Toeks lapsevanematele, kelle  |  |

B48  
B5  
B1  
B8  
B2  
B19  
B10  
B20

### Lisa 5. Väljavõte uurimispäevikust

Kuu-päev	Märkus, ajakasutuse sisu kohtu	Emotioonid	Tulemused
17.01. 2014	Tegelesin instrumendi täiendamisega.  Hetkel on vastanud 11 õpetajat, et nad on nõus osalema	Loodan, et kõik vastavad ja teevad seda põhjalikult.	Saatsin juhendajale kirja, viies ta kurssi, millega olen tegelenud, ja paludes tal anda tagasisidet instrumendi kohta. Saatsin küsimustiku lingi osalejatele e-mailile.
15.03. 2014	Vahepeal on elus olnud palju muutusi ja töö tegemine ei suju nii kiiresti kui sooviksin. Vaatasin üle laekunud vastused ja lugesin neid mitu korda.	Vastused on kuidagi lühikesed ja pinnapealsed. Mul ei ole aega, et veel vastuseid juurde saada, seega püüan sellega hakkama saada. Kardan kodeerimist.	Koondasin vastused kokku ühte faili, et hakata neid manuaalselt kodeerima.
23. 04. 2014	Täna käisin eelkaitsmisel ja sain väga negatiivse tagasiside.	Motivatsiooni pole. Tahan teha töö, millega olen ise rahul ja mis annab mulle uusi teadmisi.	Kuna kuu ajaga ma seda tööd nii palju täiendada ei suuda, et ma sellega rahul oleks, siis otsustasin, et jätan hetkel töö seisma ja kogun mõtteid ning motivatsiooni, ning naudin aega koos oma perega.
10.09. 2015	Võtsin uuesti oma töö kätte. Vaatasin üle, mida ja kuidas ma edasi tegema pean.	Olen otsustanud, et on aeg oma tööd jätkata. Tunnen, et tahan seda teha.	Kontakteerusin juhendajaga ja panin paika plaani, kuidas tööga jätkan. Otsustasin teha juurde intervjuud, aga samas kasutan ka juba tehtud küsimustikku, kuna seal on siiski palju olulist infot, lihtsalt see info on minu meelest pinnapealne ja intervjuuga saan ka küsida täpsustavaid küsimusi.
Veebruar 2016	Intervjuude läbiviimine ja transkribeerimine	Esimese intervjuu eel olin päris närvis, kuid tegelikult kõik sujus hästi. Loodan, et järgmine kord ei ole enam nii kohmetu. Transkribeerimine võttis väga palju aega. Saatsin pärast litereerimist intervjuus osalejatele ka soovi korral tekstid.	05.02 intervjuu1 raamatukogus 13.02 intervjuu2 raamatukogus 16.02 intervjuu3 Telefoni teel 19. 02 intervjuu4 ülikooli raamatukogus 27.02 intervjuu5 Telefoni teel 28.02 intervjuu 6 Telefoni teel. Pluss kaks inimest vastasid intervjuu küsimustele meili vahendusel. Ühele saatsin hiljem täpsustavad küsimused.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Anu Liiv (sünnikuupäev: 09.07.1988)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

“PIKAPÄEVARÜHMA ÕPETAJATE ARVAMUSED SEOSES PIKAPÄEVARÜHMA  
OTSTARBE, TÖÖ JA ARENGUVÕIMALUSTEGA”

mille juhendaja on

Jüri Ginter, knd,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,  
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse  
tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu,  
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja  
lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega  
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi

Tartu, 24. 05. 2016